د ښځې نړۍ ادبیات

راټولونکی: رفیع الله ستانګزی

راټولونکی: رفیع الله ستانګزی

نیولیک

سرلیکونه   مخګڼه

سریزه ....
خوشحال خان خټک.......................................
ګل پاچاالفت...
صادق هدایت...
عزیز نسین...
علامه اقبال...
رابندراناټه ټاګور...
ماکسیم ګورکي..
پوشکین...
تولستوی...
شولوخوف...

بسم الله الرحمن الرحيم

ادبيات په الفاظواوكلموكې ديواولس دافكارو وروستنۍ اوعالي افاده ده . چې د ودې،انكشاف اركانيک دوام يې مهم خصوصيات دي اوشفاهي اوتحريري عنعنې سره بيلوي .

ادبيات ديواولس دټولنيز شعور يوه برخه ده چې دهغه اولس د ادراک ،طبعي لياقت په الفاظوكې څرګنده وي . ادبيات په يوه تاريخي مرحله كې ديوې معينې ټولنې له خوا دمعين اقتصادي اوسياسي نظام په غوښتنه منځ ته راځي .

ادبيات دانسان لفظي سلوک دي نوخامخا دنورواجتماعي مؤسسو تراغيزې لاندې دي .

ديوملت ادبيات دهغه ملت دتاريخي ودې ،انكشاف اوتحول هنداره ده .چې ديوې خواد نوموړي ملت سياسي تاريخي رڼا اوروښانه كوي اوله بلې خوا سياسي تاريخ هم په خپل وارسره په ادبياتو رڼاچوي اودهرملت ادبيات ځانته تاريخ لري .چې دتاريخ نه يې مراد دادی :

چې دتدريجي تكامل دعلمي قانون مندۍ له مخې بايد دهغه ملت ادبيات داسې يوله بله څخه راوتلي وي چې مختلفې دورې ولري .

چې داخلي اركانيک اوسستيماتيک دوام اوانكشاف پكښې څرګند وي .اوهره اوسنې دوره يې په نسبي توګه ترمخكنۍ دورې بشپړه اودفكر اومضمون په لحاظ نوې وي .

دبشري پوهې دانكشاف په هره مرحله كې موږ ديولړ داسې حقايقو سره مخامخ كيږو چې يودبله سره منظم اركانيكي اړيكې لري اوهر يوپه خپل وار سره دهغه بل د رامينځ ته كيدو علت شوي دي .

ددې حقايقو دڅورې اوهر اړخيز ې څيړنې په پاې كې دې نتيجې ته رسيږوچې دملتونو په ځانګړو ادبياتو سربيره يو ډول جهاني ادبيات موجوددي ، اودا ادبيات بياځانته تاريخ لري چې موضوع يې په جهاني سويه دبشري شعور تدريجي تكامل دي .اوكومې ليكنې يا روايتونه چې اركانيک تاريخي دوام نه لري يعنې دمختلفو دورو ترمينځ چې داسې سيستماتيک روابط نه وي چې دعلت او معلول د ديالكتيک په اساس وڅيړل شي د استاد بلنسكي په فكر هغه ادبيات نه دي كه شفاهي وي كه تحريري يوا زې يوه عنعنه ده .

كوم ملت چې په اجتماعي اوكلتوري لحظ له نورو ملتونو لوړ وي . ادبيات يې هم تر نورو ادبياتو لوړوي اوپه پاي كې نه يوازې دنوموړې له مرګه سره نه مري بلكې دجهاني ټولنې مشترک مال اودنړۍ دادبياتو دځپانده سين يوه برخه شي .هغه نو بيا د ملت د تنګ چوكاټ نه وځي او د بشريت عمومي چوكاټ ته ور داخليږي . ددغسې ادبياتو يوڅرګند مثال دلرغونی يونان يوزركلن په تيره بيا دپنځمې اوڅلورمې پيړۍ ادبيات چې دخپل لوړ ماهيت له كبله اوس دټولو ملتونو مشترک مال دي .اودبشري

فکردعالي بيان په توګه يې خپل ارزښت ساتلی دی ويلی شو :چې ادبيات دټولنې له خواپه شعوري توګه اوتغير شوي شکل مينځ ته راځي اودټولنې ګډه فکري پانګه ده ،ديوې ټولنې فکري ، عميق اوشعوري قوت دهغې ټولنې دادبياتو معلوميږي . اود ادبياتولوړوالی دنوموړې ټولنې کلتوري پلوشې دي .ادبيات دخپل بلوغ دتصديق لپاره په ټولنه اتکا کوي نود تحول ،ودې اوانکشاف له مخې دنړۍ ادبيات په څلورومختلفودورو ويشل کيږي:

1- لومړی دوره د(5000 مخزيږديز) نه شروع کيږي اوتر (1000 مخزيږديز) پورې رسيږي .اوپه دې دوره کې لرغوني مترقي ادبيات راځي .

اودلو يديځ جهان دوحشت اوجهالت په تپه تياره کې ورک دي دا دوره زياتره عنعنوي شکل لري اوله دوهمې دورې سره ارتباط نه لري .

2- دوهمه دوره : دغه دوره د((1000مخزيږديز)) نه رانيو لې اوبياتر (498) زيږديز پورې رسيږي په دې دوره کې دلرغوني يونان ادبيات راځي چې دهومر د الياد او اوديسې نه راشروع کيږي .

3- دريمه دوره : دادوره د(498م) څخه شروع اوتر(1321م) ميلادي کال پورې رسيږي داهغه کال دی چې د رُنسانس هيمو نستانو دلرغوني يونان اوروم دژبو اوادبياتو هنر اواجتماعي علوم دزدکولو دپاره په يوه غږ سره جدي حرکت پيل کړ په دې دوره کې دمنځنيوپيړيو نسبتاً نيمګړي اونيم ژواک ادبيات راځي .

4- څلورمه دوره : د(1321م) څخه شروع کيږي يعنې دلومړي ځل لپار په ايټالياکې درُنسانس دپيل کيدو راهيسې ترنن پورې رارسيږی چې په دې دوره کې زياتره چينايې ادبيات اوخصوصاً اروپايې ادبيات پرمخ ولاړه چې اوس دديرو هيوادونو دهرې پيړۍ ادبيات يې مختلفه بڼه لري اوديوې ځانګړی دورې اطلاق پرې کيږي .

نوددې لپاره چې دتاريخ په اوږدوکې دبيلو بيلو ټولنو دعلمی اوفرهنګي ارزښتونو څخه خبرتيا تر لاسه کړو ښه به داوي چې دنړۍ غوره اومترقي ادبياتو ته خاصه پاملرنه راواړوو .

په همدې خاطر د(ختيځې نړۍ ادبيات) ترسرليک لاندې دلته دختيځې نړۍ ادبيات کوم چې واقعاً نړيوال ادبي شهرت لري ترکتني اوڅيړنې لاندې نيسو .په دغه برخه کې ديوشمير پيژندل شويوشاعرانو اوليکوالوپيژندنه دادب اوهنر په مورد دهغوي پاخه نظريات اوغوره آثار څرګند کړو ترڅوزمونږ دافغاني ټولنې ادب خوښوونکي اوروشنفکران دغوره ادبي اوفرهنګي آثارو،افکارو اوهنري تجروبو څخه باخبرشي .

وسلام

خوشحال خان خټک (1022-1100ه)(1691)(1691)

دخوشحال خان دژوند،افکارو،آثارو اوملي نهضت په باب لرو او برو پښتنوادیبانو،مورخینو،لیکوالانواوختیځ پوهانوډیرڅه لیکلي دي په تېره بیاپه دې ډېر شوکلونوکې دومره څه ویل شوي دي اودومره مقالې اوکتابونه لیکل شوي دي چې دده دکړنلارې دوه برخې یې څه ناڅه روښانه کړي دي.

په افغانستان کې دخوشحال دنمانځنې اودرناوي دپاره دوه لوی اودرانه بین المللي سیمنارونه هم تیرشوي اودسیمنارونو په نتیجه کې دوه لوی کتابونه د ((ننګیالي پښتون)) او((توریالي پښتون)) په نومونو په(1345-او-1346)کې د پښتوټولنې له خوا خپاره شوي دي ، خو دا اوداسې نور داټول په خروارکې دیو خورد مثال لري اودخوشحال داثارو اوژوندانه دپاره اوږده څیړنه پکارده ځکه توره اوغیرت فکراوسیاست ورکړه اوسخاوت لیکوالي اوکتابت داټول د خوشحال خان خټک په وجود کې یوځاي شوي اودا غږ یې له خولې نه راوتلی دی :

که سخاده اوکه توره که خامه ده   په دادرې توکه زماتللې نامه ده

خوشحال خټک خپلې زیږیدنې اودخپل پلار اونیکه ګانودپیژندګلوي په باب داسې وایې :

((دهجرت زردو ویشت سن و   چې زه راغـلـم په جـهـان
زه خوشحال دشهبازخان یم   چې تورزن یـم کان پـه کان
شـهـبـاز خـان دیحیی خـان و   چې بـل نـه وهسې ځوان
یـحـیـی خـان داکـوړي و   چې پـه تـوره شو سلطان))

دخوشحال خان غورنیکه ملک اکوړي ملک درویش محمد(چې په چنجو مشهور و) زوی دی چې دهندي مغلودجلال الدین اکبر(163-1014 لمریز) په وخت کې دختکودټبرلوی مشراودکابل دلویې لارې ساتندوی و او دخوشحال خان دکورنۍ ټاټوبی ((سرای)) هم ده ودان کړی دی چې (اکوړه)یې هم بولي او د پیښورلمرخاته په 35 میلۍ کې اباد شوی ده.

خوشحال خټک په کوچنیوالي کې ددېرو سختوپیښوسره مخامخ شوی دی هغه دشیږو کالو ؤ چې په لنډي سیند کې ولوید او نږدې ؤ چې مړشي خودسیند نه ژوندی راووت. د اته کلنۍ په وخت کې دیوې څپرې نه پرې کانۍ راولوید او دی یې په تندي زخمي کړ تر اوو ورځو پورې یې حال خراب و او بیا وروسته له څو مودې روغ شو. په دیارلس کلنۍ کې دخپل پلارشهبازخان سره دیوسفزیو(باکوخان) په مقابل کې په جګړه کې برخه واخیسته او په جګړه کې یې ډېره مېړانه وکړه.

خوشحال خان ته یې په اتلس کلنۍ واده کړی دی،خودهغه د وینا څخه داسې جوتیږي چې دلمړي واده څخه خوښ نه و او خپله ناخوښي یې په دې ډول څرګنده کړې ده :

چې په عمرشـوم اتـلـس   دشـبـاب پـه عـنـفـوان
راکــره راغـلـه جیـنـۍ   پلار نیکه یې بد ذاتان

خپل قسمت کړه راترغاړه ددې هـــسـې خـــاندان
څـــه بـــلاده چـــې راتـلـــه بـه دادمـــــا پـــه شـــبستان
خپل بابا کــړه راتـــرغـــاړه کـه نـه هـيـڅ نه وګمان

خوشحال خان په شل کلنۍکې په شعر ويلو پيل کړی دی:

په شل کاله کې ديګ زما دشعر په اور بار شو
په دا دور دی پوخ چې شپيته کاله مې تللي

په 1640 او 1641 زيږديزو کلونو کې کمال زيوچې ديوسفزيو يوه پښه ده خټکوته دماليې ورکولونه انکار وکړ نوشهبازخان په يوسفزيو باندې حمله وکړه او خوشحال خان چې په دغه وخت کې اته ويشت کلن زلمۍ و، هم ورسره په دې جګړه کې ملګری و. شهبازخان سخت ټپي شو او خوشحال خان په پښه په غشي ولګيد. شهبازخان ددې ټپ څخه پنځه ورځې وروسته په 1050 لمريز 1641 زيږديز کال کې مړ شواو خوشحال خان دځلويښتو ورځو وروسته جوړ شو.

خوشحال خټک دخپل پلار دمړينې نېټه دا ډول ښودلې ده:

سن دهجر زر پنځوس و چې شهيد شو شهباز خان

دشهباز خان دمرګ څخه وروسته خوشحال خان دشاجهان له خوا د سردارۍ په توګه دپلار په ځای وټاکل شو.خوشحال خان په دې وخت کې اته ويشت کلن و چې مشري ور په غاړه شوه او تر ډېر عمر پورې يې دا کار کړی دی، مغلو دخپل مقصد له پاره خټک او يوسفزي يودبل سره په جنګ جګړو اخته کړي و،ځکه شاجهان په دې خبره پوهېده چې بې له خټکوددوستۍ او ملګرتيا څخه په پښتنو باندې حکومت نه شي کولای نوپه دې اساس هغه دخټکو سره ظاهري وضعه ډېره ښه وه مګرپه باطن کې يې هيڅ کوم لوی منصب خټکوته نه و ورکړی.

دشاجهان په وخت کې دخټکو او يوسفزيو ترمنځ سخته دښمني وه، ځکه د خوشحال خان پلار هم ديوسفزيو له خوا مړ شوی و او خوشحال خان دخپل پلار دانتقام اخيستلوپه غرض ديوسفزيو سره ډېرې جګړې کړې دي او دهغوی ډېر کلي يې سېزلي دي.کله چې په 1657 زيږديز کال کې شاجهان په ناروغۍ اخته شواو ځامن يې دپادشاهۍ په نيولو په خپل منځ کې سره ونښتل او په نتيجه کې اورنګزيب (1659- 1707 زيږديز) بريالی شو،خپل پلار او خپل نور وروڼه يې بنديان کړل او (دارالشکوه) يې وواژه په دغو پيښو کې خوشحال خان داورنګزيب سره ملګری او له ده سره يې ډېره مرسته وکړه. کله چې اورنګزيب خپل سياسي قدرت ټينګ کړ،نوځينو مسلوته يې رامخه شوه چې په دې کې يوهم دخوشحال نيول او دپښتنو ځپل و.

سيد ميرخوافي چې په کابل کې د اورنګزيب والي و،دپېښور نايب مرزا عبدالرحيم ته يې ديو ځوتنو مشرانو نيولو او بندي کولو امر دپاچاه څخه اخيستی و.کله چې سيد ميرخوافي پيښورته راغی او خوشحال خان يې دمشورې په پلمه راوغوښته او خوشحال خان هم په 1664 کال پيښورته راغی نوپه همدغه وخت کې خوشحال خان ونيول شو او بيا يې ډهلي ته بندي بوت.دهمدغه وخته دخوشحال دکورنۍ 85 کلنه دوستي او

وفاداري چې له مغلو سره يې دځينو مجبوريتونو له کبله ساتلې وه په دښمني سره بدله شوه او خوشحال خان داورنګزيب دښمن شو.

خوشحال خان يو نيم کال په بند کې تير کړ او څه نوره موده په هند کې نظر بند پاتې شو. ده خپل ډېر شعرونه په بند او نظربندۍ کې ويلي دي.همدغه بندي توب خوشحال خان باندې ډېره سخته اغيزه وکړه او دده په روح کې يې دانتقام سوزنده جذبه راپيداکړه.

خوشحال خان دغه ناوړه پيښه يعنې دخپلې نيونې اود رتنبوردبند په هکله يو اوږد نظم ليکلی او په هغه کې يې دخپلو زامنو(1) او ترونو(2) رويه ډېره سخته غندلې او يو بندي په څير دپيښورنه تر ډهلي پورې دا ډول بيان کړې ده:

خورشوپه ملکونو دا خبر پـه درست ديـار
درست عالم دلګيرشولاپښتون يارواغيـار
دارنګ نيـوه شي نـواب ښه ګڼي داکار
چپه خوله شوپاتي هيڅ يـې ونه کړوګفتار
تيري شوي په بندګي ځمادوه مياشتې په شمار
ملـک واړه ويران شوخلقه شوپه کوهسـار
وغوښتنې روپۍ پـنځوس هزاره صوبـدار
ماوې دربه نه کړم يويو چک اونه ديـنـار
دواړه لوريه وکـړه سـره داقول واقـرار
يـومغل يې پته بل موتـرونه شرمســار
زوي مي نـادان ووپـه خطالاړه بسيــار
مرګ کشتن که نه وي دوي دي نه پريښوي وقار

1- خوشحال خان په خپل نظم او نثر کې ځوځوځايه په بېلابېلوکلونوکې دخپل اولاد شمېر ښودلی دی چې ترشپيتو زيات او تردېرشو زياتې لورګانې درلودې. يوځای وايي :

اته ويشت لرم زويه   نه شته يو دبل په رنګ   (کليات 972 مخ)

بل ځای وايي: ديرش مې زويه په شمار دي   دنمسيو مې څه شمار دي   (کليات 257مخ)

خوشحال خان په (1090) هجري قمري کال دزامنو شمېر هم ديرش ښيي :

کال يو زر نوي دهجرت دی   هم تحول دی دميزان

واړه ديــرش زويــه لــرمــه   اوس حاضرپه دا اوان   (کليات 654 مخ)

هغه وخت چې خوشحال خان په ډيلي کې بندي شونو دده کورنۍ يې هم ديوعمل په ډول ډيلي ته وغوښتله مګر يوسف زو دخوشحال خان کور اوکهول وساته اوحکومت ونشو کړاي چې ډيلي ته يې بوځي .

خوشحال خان په دي رازښه پوشو چې شخص اقتدارد شخصيت دښمن دی او ظالم اومستبد اوفيوډالی حکومتونه خوشحال غوندې شخصيتونه نشي منلی . دغه رازعواملو په ده کښې ډيرلوی انقلابي فکرراپيداکړاودظالم حکومت اصلي څيره ورته روښانه

شوه .خوشحال خان په زندان کې په شپو شپو خپله آينده سنجوله اوپس دډيرفکرنه يې دا فيصله وکړه :

پس له بنده دې داعزم　　　　دخوشحال دخاطر جزم
يـانيـولـي مـخ مکې ته　　　　يـامــغــلــوســـره رزم

دهمدغه عزم اوپيمان په اثر کله چې په(1668- 1669) کال کې خپل هيواد ته راغي نوپه فکر اواحساس کې يې داسې بدلون راغلی ؤ چې بيا ترمرګه د فويوډالي مغلو سره جوړ رانغلو اودمړينې په وخت کې يې دا وصيت وکړ چې ماپه داسې ځاي کې کړئ چې دمغلو د اسونوګرد راباندې ونه لويږي .

کوم وخت چې خوشحال خان کورته راورسيد نوپه دې وخت کې مهابت خان دکابل په صوبدارۍ مقررشوی و اودخوشحال خان سره يې دپخوانه پيژندل .

په يوه ځلوريځه کي يوځای زامن تر شپتو زيات ګڼي :

((په شمارمې زويه تر شپېته زيات دي　　　نيمګي به مړه وي نيمګي حيات دي)) (کليات 847مخ)

خوشحال خان په وروستي وخت کې دخپلو زامنو اونمسيو شمير سل ښودلی دي :

((دخوشحال خټک که سل زويه نمسي دي　　　لا لايق دخاني نه وينم پسر)) (کليات 108مخ)

٢ ـ خوشحال خان په يونظم کې خپل ترونه دولس ښودلي دي :

راپاتې يو نشو دوولس مې ترونه وو　　　ولاړل فنا شول چې او لسونه وو

کوم وخت چې مهابت خان پيښورته راورسيد نو داورنګزيب حکم سره سم يې په يوسفزو کې د((لنګرکوټ)) کلا په جوړولو بريد وکړ او هم يې خوشحال خان ته لوی منصب اود يوسفزودعلاقې حکمراني وروړاندې کړه،خوځنګه چې يوسفزو دخوشحال خان دبند په وخت کې دهغه سره مرسته کړې وه نوبياپه هغه په داسې ټيټه سودا ونه غوليد ځکه په دغه وخت کې له ده سره يواځې دځان سودا نه وه بلکې دخپل قوم او کلتور فکر ورسره وه نو هماغه وه چې مهابت خان ته يې په ځواب کې داسې وليکل :

((... که چېرې زه اوس ديوسفزو مخالفت وکړم نو دابه زما له پاره دانسانيت او پښتونولۍ په آيين کې يوه داسې بدنامي وي چې دهغې داغ به په يوې نيک نامۍ هم لري نه شي...)). پس له دې خوشحال خان دپښتنو کلک وفادار ليډر پاتې شو. سره له دې چې خوشحال خان له درې سوه ډېر اثار درلودل. دخوشحال کوم اثار چې دزمانې له تاړاکه پاتې دي په لاندې ډول دي :

1. <u>ديوان :</u>

دخوشحال ديوان ترځلويښتو زرو زيات بيتونه لري لکه چې پخپله وايي :

درست ديوان مې لکه باغ دعلم ګنج دی
په کې هر رنګه ګلونه هر نهال

ددیوان مې که بیت بیت سره حساب کړې
ترڅلویښت زره به تیرشي په سرکال
دخوشحال دیوان څوځلې چاپ شوی دی :
⇐ په پیښور کې دبیلیو له خوا . 1870 کال کې .
⇐ په هوتي مردان کې دعبدالمجید په سریزه دعبدالرحمن له خوا په 1929 کال کې
⇐ په قندهار کې دحبیبي له خوا په 1938 کال کې .
⇐ په پیښور کې د دوست محمد کامل له خوا په 1952 کال کې .
⇐ په پیښور کې دسید رسول رسا له خوا دارمغان خوشحال په نامه په 1964 کال
⇐ دپښتو ټولنې له خوا چاپ شوی دی
⇐په دانش خپرندویه ټولنې کې دخوشحال خان بشپړ منظوم کلیات په 1385 یونیز لمریز کال کې د زاهد مشوانې له خوا چاپ شوی دی .

پاتې دې نه وي چې دخوشحال خان دبیتونو شمېر څلویښت زرو ته رسیږي خو یوشمېر یې په لاس کې نه شته .

2. فضل نامه : (دوړوکي بحر مثنوي مذهبي مسایل) یو دیني کتاب دی .
3. فرخنامه : دتورې او قلم د بحث اثر دی .
4. فراقنامه .
5. ریاض الحقیقت .
6. هدایه (دعربي نه په پښتو ترجمه) ده .
7. دستارنامه .
8. صحت البدن
9. سوات نامه
10عیار دانش (دفارسي څخه ترجمه)
11 آیینه (د فقهې کتاب)
12 بازنامه (دښکار بحث دی)
13 بیاض (په نثر کې دپښتو تاریخ)
14 دپښتو تاریخ (ورک دی)
15 زنځیري (دلنډ لیک په باره کې یوه لنډه رساله) ده .
16دخوشحال رباعیات
17تفسیر سورت یوسف (1)

دخوشحال داشعارو مفکوره

دخوشحال په اشعارو او اثارو کې دټولنې دژوندانه مختلف اړخونه په څرګنده توګه ښکاري . دده په اشعارو کې دپند خبرې، سیاست ، ننګ، توره ، پت،ښېګڼه، وفا، درانه خویونه ، علم ، هنراو کار، دوطن مینه ، انتقاد، زر او مال، دخان ښودنه ،دوستي ،

عشق، ازادي،بشردوستي او داسې نور مسايل شته دي چې په لنډ ډول به داشعارو په راوړلو وښودل شي .
همدا ډول خوشحال خان په پښتوکې داشعارو ټول ډولونه لکه : غزل،قصيده ،رباعي،قطعه،مثنوي،مسدس، مخمس....)). رواج کړل .

(1) دتورې او قلم خاوند . دپېښور چاپ 29 مخ

ګل پاچا الفت

ګل پاچا الفت دعزيز خان په کڅ کې په (1287يونيز لمريز) او په (1909 زيږديز) کال زيږېدلی دی. پلاريې ميرسعيد پاچا او نيکه يې سعيد فقيرپاچا نوميږي چې دنسب سلسله يې دحضرت عبدالقادرجيلاني په واسطه حضرت محمد (ص) ته رسيږي .
ګل پاچا الفت دفطرت په لمن کې لوی شو دطبيعت روزنه او پالنه يې وليده او لکه دکابل سيندداغاړې غاټول دلغمان اوبو او هوا لوی کړ هغه وخت مدرسه يا مکتب نه وه چې دا ګل په کې سبق ولولي خو لکه دپښتنو نورو ماشومانو يواځې د فطرت نه درس واخيست .
اسمان او ځمکې ته دومره ځير شو چې دفطرت اسرار يې په خپل ژور کاته لوڅ کړل او هغه څه يې زده کړل چې بل چا په مدرسو او پوهنتونونو کې نه وه زده کړي.
دلغمان دورشو ښکلی ګل دپښتو ادب په ګلستان کې ډزر په ښکلا وغوړيد او په الفت مشهور شو الفت دپښتو ادب يوځلانده ستوری دی، که دپښتو ادب نن ورځ يو بهترين ليکوال او شاعر لري نوهغه به الفت وي .
دالفت هنر په پښتو نثر او نظم کې ښه ښکاري او ځانته يو خاص طرز لري، دالفت نثر هم شعردی اونظم هم شعردی کوم وخت چې په نثرڅه ليکي نو دفطرت ډېر نازک او واړه دقايق ويني او ځرګندوي ، دانسان داجتماعي ژوند ډېرې ښيګڼې په داسې ژبه بيانوي چې لوستونکي يې د ده استدلال په ښه ډول قانع کوي. دالفت په نثر او نظم کې کوم تاريخي او فلسفي استدلال نه شته مګردفطرت د هر ګوټ څخه داسې دلايل راباسي چې تر هر رنګه منطقي استدلال ښه او ټينګ وي. دده هنر همدا دی چې ځانته خاصه د استدلال لاره لري او دژوندانه عادي وقايع هريوه دده له پاره دشعر يوه غوره موضوع وي .
کله کله دالفت نثر تر نظم خوږ وي الفت په نثر کې الفاظ هسې سره پيودلي چې ترهررنګه نظم ښه ښکاري او غوره وي دهنرمند هنر او کمال دادی چې عادي شي ته ښکلی رنګ ورکړي ، لنډه داچې الفت يو ماهر او ستر هنرمند دی چې دده په هنر کې دادرې غټې ښيګڼې وينو :
1- جمال : - دالفاظو او کلماتو غوره کول او بيا دهغو ترتيب او پيوندونه يعنې نظم يې غټې نښانې دي .
2- برهان او استدلال : - که دفطرت له هرمظهره څخه وي يومنلی دليل جوړولی شي او دده په نظر کې ددنيا ټول مظاهر داستدلال له پاره ځرګندې نښې دي .

3- انتقاد: - انتقاد دده دهنر غټه ښېګڼه ده ، دمظلومو خواخوږی دی،د اجتماعي ظلمونو سخت دښمن دی،ليکنې يې که منظومې وي او که منثورې ولې تېرېو ته ګوته نيسي او دده قلم په دې خوا کې ډېر تيز دی .

ددښمنانو اسرار لوڅوي او دمظلومولوڅو لغړو په کوټو ورننوځي ددوي د فلاکت او بدبختۍ حال ګوري او هغه داولس دعبرت له پاره په داسې ژبه بيانوي چې که دچاړږه کلک هم وي بيابه هم اغيزه پرې وکړي دالفت هيڅ منظوم يا منثور اثر نه شته چې له دغو ښېګڼو څنې خالي وي، ځکه نن دپښتنو ليکوالوپه ډله کې استاد الفت ترټولو مخکښې دريږي او دده ليکونه دپښتو ادب شمله ګڼلی شو.

داستاد الفت ادبي خلاقيت

خدای ښبلی الفت دمعاصرو پښتو ادبياتو سترنقاد دهنري نثر ښکاره مترقي نماينده او په پښتو شاعرۍ کې د ډېرو ګټ،رو اجتماعي موضوعاتو سپړلو او څېړلو نه په غير دنوي تخيلي شاعرانه ابتکار خاوند ګڼل کيږي. دالفت نبوغ په دې کې نه دی چې په ډېرو پوستونو کښې يې کار کړی دی يا څوځلې ولسي شورا کښې دخلکود نماينده (وکيل) په حيث پاتې شوی دی .

موږ دده بل اړخ باندې خبرې کوو:

لکه چه پوهيږوپه يوه ټولنه کې نوې دموکراتيکې غوښتنې اودهغوی نه رابرسيره شوې مترقي مفکورې په خپل سر منځ ته نه راځي بلکه داديولږهغو اجتماعي،اقتصادي قوانينوپربنسټ اومترقي ايډالونه دټولنې درونې اندې قشرپه وسيله پراختياومومي ددغو په انتقال کښې دشاعراوليکوال رول ډيربا ارزښته دی ځکه چه د اوسنيو ادبي مطالعاتو څېړنوداثابته کړې چه يو اجتماعي ، انساني ليکوال اوشاعر بايد دمترقي مفکورو ممثل اوناقل وي .

استادالفت دخپل ځان اومسلک په څرنګوالي ډير پخوا پوشوی اوپرته له دې نه چه په کومه مدرسه کښې لوستی وي هغه يې دخپلو مغزونه راوېستلي دي اودخپل ادبي پر نسيپ د بنسټ دتيزي په حيث يې منلي دي موږ ته دعلامه اقبال داشعرمعلوم دی چې ويلي دي :

ويلي دي اقبال چه دقوم شاعران سترګې دي

دردچې په هرځاي وي دوجودپه ګريان سترګې دي .

خوداستادالفت لپاره يوازې ژړاکفايت نه کوي ځکه چه انسان احساس هم لري او ... کړه وړه هم نويوازې ژړاکول يو بې فايدې شی دی ښه به داوي چه احساس سره عمل هم ملګری شي ترڅوچې دمنځه تللواو اساس چاره يې وشي.الفت وايې:

دادنياصفت دی دغه چې هم ښکلې وي هم بکره

اوس دغه ښايسته واړه دشاعرپه دبُستان کې

داستاد الفت په نظر کښې شاعري دهرچا کارنه دی ممکن ډيرکسان وکولای شي چه ژبې ته هنري فورم ورکړي الفاظ سره وپيودي اوياحتی عادي خبرې هم دواعظې

اوخطابې مقام ته ورسوي خوکوم شیانوته چې الفت په شاعري یې غاړه ایږدي هغه معنوي ... کیفیت د قوم فکر د قوم غم اودنوروفکرونو انتقال دحقیقت لټون ورسره دلفظی هنر ښکلا او ابتکاردی.
که رښتیاهم موږ په دغه صفاتوکوم شاعر لټوو نو دالفت نه پرته بل څوک دې مرتبې ته نه شي رسېدلی . داده خپله خبره چې ((په لاره ډېر خلک تیریږي څوک هغه مرغلره مونده کوي چې دکومې ښکلې پیغلې د امیل نه لویږي او څوک د زاړه دیوال توره کټوه ګوري .)) دده دبصارت ((بعارت)) همدغه قوت یا استعداد دده اثارو ته ابتکاري رنګ ورکړی چې د تخیل په ګاڼه ښکلي شوي دي زموږ په نزد دده هر شعر منتخب او غوره دی .
لکه څنګه چې مخکښې وویل شوه استاد الفت دوخت سوالونه او مهم پرابلمونه درک کړي دي او دهغو په اساس یې خپل شاعرانه نسب العین تعین کړی دی دده په اثارو کې داسې نمونې به ډېرې کمې پیداشي چې په هغوی کښې داجتماعي-ملي-وطني-سیاسي- موضوعګانې نه وي څرګندې شوي. دده په اثارو کښې مهم موضوع داده چې افغانان خپل وروسته والي ته متوجه کړي اودنوي ژوند له پاره رابېدار شي.
موږ ډېر داسې لیکوالان او شاعران پیژنو چې په نامسادرو حالاتو کې د ریالیزم په عصر کښې په رومانتیک ټالونو ځانګې او یا اجتماعي او ملي مسایلو دڅیړلو په ځای تصوف ته قلم ټینګ کړی او طبیعت ته ولاړ شي.
خودشلمې (20) پیړۍ قهرمان نسل دغسې نامساعدو شرایطو سره پنجه نرمه کړې او قرارېږ په قرار کې ونه لټاوه، استاد الفت دعصر د ترجمان او پښتو کلاسیکو ادبیاتو دیو اصل وارث په توګه دا ضرورت درک کړ او دمړینې تر وخته یې ویښ زلمي ته سندرې ویلي . داستاد الفت په اشعارو کښې (منثور او منظوم) کې ډېر اجتماعي موضوعګانې په ښکلي رنګ اجراشوي دي. موږ نه وایو چې الفت مینه نه درلوده. زړه یې نه وه او یایې ښکلي مخونه نه خوښېدل نه دده سره هرڅه وه ، دی نه یوازې دانسانانود ښکلا په کیفیت پوهېده بلکې دطبیعت ټولې ښکلاوې ده ته څرګندې وې دسهار هغه خوږه وږمه چې نورو دساه کښلو له پاره په کاروله نو ده به یې له لطافت او ښکلاوې د نوي ژوند پیغامونه هم لوستل کیږي، خو ددې ټولو په موجودیت کې استاد الفت شو .
ټولنه دهغه محبوبا شوه او دښکلې پیغلې دهسکې مرمرینې غاړې دامیلونو دانې دبزګر او کارګر دلاس تناکې دده الفت دی چې موږ کې ځای لري او ترڅو پښتون اولس ژوندی وي نو به الفت ورسره وي .
استاد الفت دټولنې اساسي او عمده رکن ((بزګران)) په ډېرو ښو الفاظو یاد کړي او دهغوي سره یې تل خپله خوا خوږي ښودلې ده البته یوازې همدا هم کافي نه ده بلکې د دوی دپاره یې څه تول کړي دي داچه الفت ددغې مقدسې سیاسي – اجتماعي ایدیال په تحقیق ورکولو کې څومره بریالی ؤ هغه ځانته موضوع ده بلکې هغه

اجتماعي جريانونه ضرور ياد وو چې ددغې زحمتکشې طبعې داقتصادي اجتماعي موقف نه رابرسېره شوي نابرابريو په باره کې ويل شوي .

زه بل څوک نه يم اولاد دغريبانويم
سکنی ورور دعاجزانو دخوارانو يمه
يمه له خاورونه پيدا خورمه له خاور نه پيدا
دلاس نيالګي ددې غريبو دهقانانو يمه
په زړه کې دبل چا محبت مه لټوی
زه دخوارانو د ډېو له پتنګانو يمه

په پورته شعر کې استاد الفت ډېر اوچت او عالي انساني احساس او تفکر انعکاس موندلی دی هغه ځان دغريبو ګټو ساتندوی او دهغو دپرګنو ددښمنانو دښمن ګڼلی هغه ډيرې پيچلې ورځنې موضوعات په ارامه لهجه او سړه سينه بيان کړي دي دهغه ډېرې ليکنې دوعظ او نصيحت په شکل دي خوپه پورته شعر کښې يې لهجه تونده او دريځ يې برابر دی، کله چې دی په کليو او ښارونو کې طبقاتي امتيازات ګوري يو په موټرکې اوبل په خره پسې روان دی،نوبيا ددغه تيټ او چګ داصلاح له پاره انتقادي ليکنې کړي دي .

داستاد الفت اثار او ليکنې

که سړی داستاد الفت داثارو مطالعه ولري نو به ورزياده شي چې دده اثار په عمومي ډول تر پنځو کټه ګوريو لاندې مطالعه کېدای شي .

1- تخليقي اثار 2- تحقيقي اثار 3- تحليلي اثار 4- ترجمې 5- په نورو ژبو ليکنې

1- تخليقي اثار : داستاد الفت تخليقي اثار په دوه عمده څانګو ويشل کيږي : منظوم او منثور

الف : منظوم اثار : لکه : 1- دېسرلي نغمه 2- ښه لمسون 3- عالي افکار 4- دازادي پيغام 5- غوره اشعار 6- دزړه وينا 7 – ناچاپ اشعار .

ب : منثور تخليقي اثار : لکه : 1- بله ډيوه 2- نوی سبک او نوی ادب 3- غوره نثرونه .

2 – تحقيقي اثار : استاد ګل پاچا الفت دخپلو مهمو او جالبو تخليقي اثارو تر څنګه په بېلو بېلوبرخوکې تخقيقي اثارر امنځ ته کړي دي.چې په لاندې ډول دي:

1- لغوي څېړنه 2- څه ليک يا ليک پوهه 3- املاء او انشا 4- ليکوالي 5- ادبي بحثونه 6- پښتو سندرې 7 – ملي قهرمان 8- منطق 9- پښتونولي... او په همدې ډول ځينې نورې مقالې او رسالې دي .

3 – تحليلي ليکنې او اثار : داستاد الفت ځينې اثار او ليکنې تخليلي بڼه لري دموضوعاتو تفصيل او تفسير يې دده خپل تحليل دی.

استاد په بېلو بېلو وختونو کښې تحليلي څېړنې او مقالات وړاندې کړي دي چې دمثال له پاره يې دڅوليکنو يادونه کووو :

1- زموږ ادبي نهضت یا اوسنی ادب 2 – دپښتو اوسنی مشاعرې 3- دشعر او ادب په مجموعه کې دشعر په باب داستاد دیوه تحلیلي مقاله چاپ شوي دي . سربېره پرادبي تحلیلي څېړنو استاد دسیاسي پېښو او اجتماعي مسایلوهم ځینې تحلیلي څېړنې اولیکنې لري لکه:داولس،افغان اونوروملي او دولتي جریدوکښې دورځنیو پېښو سیاسي او اجتماعي مسایلوپه باب تحلیلونه
1- لوړ خیالونه او ژور فکرونه 2- داحمدشاه بابا افغان ترجمه او لنډیز
3- دټولنې علم 4- د مؤفقیت لاره داستاد دوه نور اثار دي چې له نورو ژبو یې ترجمه کړي دي خو چاپ نه دي . 5- په نورو ژبو لیکنې لکه چې دمخه مو وویل استاد الفت له خپلې مورنۍ ژبې (پښتو) سربېره په نورو ژبو هم پوهېده په دغو ژبویې لیکنې کړي او اشعار یې ویلي .
1- فارسي لیکنې : په فارسي ژبه استاد کوم مستقل اثر موږ ته نه دی معلوم خومتفرقې لیکنې یې زیاتې دي . استاد ډېر علمي – سیاسي او ادبي مسایل په دې ژبه کښلي دي او ښه اشعار یې هم په دې ژبه ویلي دي .
2- عربي لیکنې : استاد الفت په عربي ژبه هم لیکنې لري دده عربي لیکنې دالفلاح په مجله کې چاپ شوي دي، استاد له دغو پورته ډول معرفي شوو اثارو سربېره نور ډېر کتابونه لیکلي دي چې ناچاپ دي. لکه : 1- نوی څرک
2- اجتماعي نظریات .

صادق هدایت

صادق هدایت د (1281) کال دبهمن په میاشت کې په یوه بډایه کورنۍ کې وزیږیده او دا هغه وخت دی چې په ایران کې دازادي غوښتنې حرکت شروع شوی و.

لومړني تحصیلات یې دعلمیه په مدرسه کې او متوسطه تحصیلات یې دسن لویې په دارالفنون کې سرته ورسول او په فرانسوي ژبه پوهزده .

هدایت دخپل ژوند په لومړیو کلونو کښې دانسان پیژندنې په مطالعه پیل وکړ او دانسان افکار او رفتاریې ترمطالعې لاندې ونیول صادق هدایت خپل لومړنی کتاب د (فواید ګیاه خوري) په نامه چاپ کړی دی .

په 1305 کال دمحصیلینو په لومړۍ ډله کې اروپاته ولاړ یوکال یې په بلژیک او وروسته یې څلورکاله په فرانسه کې تېر کړل خپل وخت یې دمهاري زیات وخت یې دادبیاتو دمطالعې او تحقیق په برخه کې چې ده زیاته مینه ورسره درلوده تېر کړل. وایې چې په همخدغه وخت کې یې دځان په وژلولاس پورې کړ چې بیا خلاصون (نجات) ورکړل شو.

په 1310 کال کې دزیاتو معلوماتو سره چې عمریې دېرشوکالوته رسېده بېرته ایران ته راستون شو لومړی دایران په ملي بانک کې استخدام شو،چې ډېر ژر له هغه ځایه وشړل شو، ورپسې یې په یوه ساختماني شرکت کې کار پیل کړ اوله دې وروسته بیا په بانک کې مقررشو لنډه داچې په پای کې یې دموسیقي او ښکلو هنرونو په اداره کې چې

دده په زړه پورې ځانګه وه په کار پیل وکړ چې خپل زیات وخت به یې په څېړنواو مطالعو تېراوه .
له دې وروسته هدایت بیا دسفر عزم کوي او په 1315 کال هند ته ځي چې هلته پهلوي ژبه زده کوي، او هغه اثار چې په پهلوي ژبه دایران په باره کې لیکل شوي وه په پارسي ژبه وژباړل او په همدې ډول یې دهند دخلکو ژوند او فلسفه تر څېړنې لاندې ونیول.
په دې وخت کې صادق هدایت دمادي ستونزو سره لاس او ګرېوان کيږي او بېرته ایران ته راځي هغه اثار چې هدایت دخپل ژوند په شلوکلونوکې منځ ته راوړي زیاته برخه یې څېړنې ، ژباړې او په همدې ډول یولړ نور اثار چې چغې ژړاګانې او نااميدۍ هغه هم دکتابونو په توګه دځان سره لرلي نور څه نه دي .
دده دهنري ارزیابي په برخه کې باید سړی ووايي چې دی دهند ادبیاتو د فلسفې دخلکودادبیاتواودژبې پيژندنې په برخه کې دزیاتومعلوماتوخاوند دی .
دشهرپور څخه وروسته سم دلاسه ققلونه ماتیږي خولې خلاصیږي او هدایت هم مسکی کيږی دخپلې په زهرو لړلې کوتې څخه راوزي او په خپلو دغو اثارو لکه د (حاجي آقا) (آب زندګي) (فواید ګیاه خوري)او (میهن پرست) خلک له خوبه راویښوي.
مګر افسوس چې هدایت ډېر ژر دنااميدۍ ځنځیرونه خپلولاسون ته اچوي او هغو خاصو شرایطوته چې منځ ته راغلي وه ځان تسلیموي او دخپل وروستي اثر چې د((پیام کافګا)) په نامه یې په (1327) کال کې ولیکه او خپل هنري ژوند پای ته رسوي . پاتې دې نه وي چې دصادق هدایت په وجود کې همېشه دوه متضاد قوتونه دجګړې په حال کې وه هغه ژوند او مرګ وه .
صادق هدایت تل دایران دکورنیو شرایطو تابع وه په دې مانا چې کله به وضعه لږ څه مناسبه وه نو دده په ژوند کې به هم ښه والی منځ ته راته او کله به چې ارتجاعي او شیطاني قوتونو چارې واګې په لاس کې لرلې نو دهدایت اندامونه به هم لړزېدل له همدې کبله دده چې ځینو هدایت دنابغه په نامه یادکړی دی او ځینو دلیونی او تند خويه خطاب ورته کړی دی .
هدایت په 1329 کال کې د وروستي ځل له پاره پاریس ته ځي او هلته هم په مشکل سره دځومیاشتو دپاتې کېدلو امکان لاس ته راوړي او په شکایت لاس پورې کوي چې په فرانسه کې دایرانیانوله پاره مشکلات وجودلري اوداسې نور
هدایت غوښتل چې سویس او باکو هېوادونو ته لاړ شي مګر ژوند ورسره یاري ونه کړه او د (1951) کال (4) اپریل کې چې د (1330) کال دفروردین دمیاشتې سره سمون خوري د(48) کالو په عمر یې خپل غم لړلی ژوند پای ته ورساوه .

عزيز (نسين) دتركيې خلکو ليکوال او طنز ليکونکی

عزيز نسين چې اصيل نوم يې نصرت دی په 1915 کال په استانبول کې په يوه بې وزله کورنۍ کې پيداشوی دی .

دعزيز نسين پلار چې اصلاً په ((انادولو)) کې لوی شوی وو په ديارلس کلنۍ کې استانبول ته راغی او دعزيز نسين دمور سره چې دا هم اصلاً د (انادولو) اوسېدونکې وه واده وکړ. او عزيز نسين دلومړي نړيوال جګړې په يوه خونړۍ ورځ دجون په مياشت کې دهېبلي په ټاپو کې دنيا ته راغی .

دی ديوې بې وزلې کورنې بچی و.اوپه دې وياړ کوي چې دخپل ملت اوخلکوپه هغه کتارکې ولاړ اومنصوب دی چې دهېوادپه سلوکې نوي خلک په دغه کتار کې شمېرل کيږي.

عزيزنسين نورڅلورورونه درلودل چې دلوږې اوتندې په وړاندې يې مقاومت ونشوکړای اوديوبل پسې يې خپل ځانونه دلاسه ورکړه .دعزيزنسين مورپه (26) کلنې کې ددې لپاره چې اعيان اواشراف وکړای شي چې ښه ژوند تيرکړي مړه شوه .

څنګه چې پوهيږی دسوداګرانواوپانګوالوژوند په پانګوالي هيوادونوکې ډېرښه دی نوپه داسې يوه هيوادکې چې هلته يوه نيمه خوااوغيرې صنعتي پانګوالي حاکمه وه اوده ليکوالې ته مخه کړه اوخوندوره خبره خوداده چې ددوي په کورکې هسې داکارنه ؤکړی يعنې دده په ټوله کورنې کې داسې څوک نه وچې لوستل اوليکل وکړای شي .

عزيزنسين په (1940) کال کې يوې خطرناکه ناروغې ونيولواودې نارغۍ تقريبًا دوه کاله وځورولواووروسته له دووکلولږڅه ښه شو،نسين لاوړوکی وچې دخپلوملګروسره يې دلوبوپه وخت کې دليکوال رول لوباوه، عزيزنسين په يوه پوځي ښوونځي کې په لوست بوخت واوددې لپاره چې دهېواد په پوځ کې خلکوته خد مت وکړي اوڅرنګه چې دهيواد په پوځي ښوونځيواوپوهنځيوکې دليکوالۍ اوسياسي زده کړوسره مينه نه وه اوډپوځ په ټولوڅانګوکې لکه ملکي اداره - پياده - زغره لرونکې مخابره اونوروڅانګوکې دليکوالۍ دڅانګې نښه نښانه نه وه په(1944)کال کې دپوځ څخه استفاو کړه. نسين دليکوالۍ په دنده لاهغه وخت پيل کړی ؤ چې پوځ کې ددې له امله چې ده خپلې ليکنې په خپل نامه نه شوي خپرولی نو دخپل پلارپه نامه يې چې عزيز نسين نوميده خپلې ليکنې خپرولې .اودغه ساختګي نوم ډېر ژردده اصلي نوم شو او اوس يې هم خلک په همدغه نامه پيژني . هغه وخت خلکو نسين ځوان ليکوال بللو اودده پلارپه کړوپه ملا اوسپيني ږيرې په يوه اداره کښې په کاربوخت ؤ . اوپه تيره بيا چې چا هغه په اصلي نوم نه پيژانده دغه کار دهغه لپاره ډېر ې ستونزې منځ ته راوړلې اودده پلار ترڅو چې ژوندی و ونشو کړای چې داثابته کړي چې دهغه نوم عزيز نسين دی. کله چې دنسين کتابونه دنړۍ په ډېرو ژونديو ژبو وژباړل شول ديوې بلې ستونزې سره مخامخ شو،داځکه چې ځنې خلکو دتأليف دحق پيسې د عزيز نسين په

نوم رالیږلي خوددې لپاره چې دده نوم نصرت نسین ؤ ددغو پیسو داخستلو څخه عاجز پاتې کیدو .

نسین هم داکټرو لیکوالانو په څیر لیکوالي دشاعري څخه پیل کړه او وروسته یې بیا ددې له پاره شعر او شاعري خوشې کړه چې یې نه غوښتل شعر توهین کړي. داځکه چې ده شعر او شاعري ته ډېر درناوی لرلو البته خلق شعر او خلق شاعر ته نسین دشعر په ستر توب پوره ایمان لري اوپه دې پوهېده ، هغه کسان چې ستر شاعران دي زیار کاږي چې ستر لیکوالان هم شي .

نسین هغومره چې په لیکوالۍ کې مؤفق و په شاعري کې یې هم کم لاس لرلو...

عزیز نسین دخپل شعر دشهرت په باب داسې وایي :

((البته زماشعرونه ددې له پاره مشهور شول چې ماترخپل شعرلاندې دیوې ښځې نوم لیکه او په دې توګه مې خپله لومړنۍ دژوند کیسه دپورتنۍ انګیزې ترتأثیر لاندې ولیکله او هغه مې یوه انجمن ته ورکړه دانجمن رءیس چې څرګندیده دلیکوالۍ سره ډېره اشنایي نه لري ددې پرځای چې کیسه یې وژړوي ، کټ،کټ یې وخندل او ماته یې وویل : پس له دې نه موږ ته همداسې دخندا وړ کیسې ولیکه آفرین !

دلیکوالۍ په نړۍ کې مې دغه کیسه لاتراوسه هېره شوې نه ده زیاتره کیسې مې چې دخلکو دژړا او دطبقاتي ژوند تل ته دځیرکېدو له پاره لیکلي دي ځینې لوستونکي یې خندولي دي او په دغه وسیله یې پرماباندې دفکاهي لیکونکي نوم اېښی دی . خو (تراوسه هم چې ډېر کلونه تېر شوي دي زه پوهیږم غواړم تاسوته ووایم البته زه دزمانې په بهیر کې فکاهي لیکونکی شوم اودخپلو مینه والو او اشنایانو ددې پوښتنې په ځواب کې چې فکاهي لیکنه څه رنګه هنر دی، دومره ویلي دي چې فکاهي لیکنه دلیکوالۍ ډېره سخته څانګه ده ، په 1945 کال کې دوخت د دولت په مرسته او دځینو قشري عناصرو په همکاري دعزیز نسین د ورځپاڼې دفترچې (ټان,TAN)نومیده ونړید او پس له هغه نه ډېره موده بېکاره پاتې شو اودیوې مړۍ ډوډۍ دلاس ته راوړلو له پاره بېهلې ځلې کولې او هیڅ یوې ورځپاڼې او یا مجلې ورته دکار اجازه ورنه کړه او مجبور شو چې په (200) مستعارو نومونو سره ورځپاڼو او مجلو ته مقالې او راز، راز مطالب ورکړي، دده مطالب په دغه وختونو کې ورځپاڼو او مجلو ته دهغو داستانونو، راپورتاژونو، لطیفو او عشقي کیسه لیکل وو چې ټولو یې دخلکو د دردونو څخه حکایت کاوه.

دده مستعار نومونه ترهغه وخته پورې پاتې کیدل چې دورځپاڼواومجلوآمران دحقیقت څخه یعنې داصلي لیکوال دهویت څخه خبریدل . خوپس له هغه نه یې بیا بل مستعارنوم پرځان ایښوده .بایدووایو چې دنسین مستعارو نومونوډیرې اشتباه ګانې منځ ته راوړلې دمثال په توګه دده د هغه لنډ رومان نوم چې کوچنیانو ته یې لیکلي و.

((هغه))او((اور)) ایښی و . دغه دده ددولسو زامنو نومونه وو دغه کتاب ډېر ژر مشهورشو اوپه وړکتونواوښوونځیوکښې یې دلوست دکتاب په توګه ورڅخه ګټه

اخستله . ان دمیرمنو دټولنې استازې ددغه کتاب دناشر سره چې یوه ځلوېښت کلنه وه مرکه وکړه .
اوبیاهغه مقاله چې یې دیو فرانسوي په نامه ولیکله خورا مشهوره شوه اودغه مقاله دفرانسي دمقاله لیکلو دیوطرزپه بڼه په یوه ننداریې کښې ولوستل شوه .
بیایې په یوچینایي مستعار نوم یوه مقاله ولیکله چې دغه مقاله هم دچین دسبک په فکاهي مشهور شو. البته په هغه موده کې نسین ونه شو کړای چې دکورنۍ او دکوچنیانو دژوند لګښت دلیکوالۍ له لارې نه لاس ته راوړي په بقالۍ، خواړه خرڅولو ااوعکاسي یې لاس پورې کړ او همدا راز یې دیوڅه مودې له پاره په یوه شرکت کښې دمحاسب په توګه هم کار کړی دی .
نسین دځینو اثارو دلیکلو ګناه پنځه میاشتې په بند هم محکوم شوی چې ددغې جملې نه شپږ میاشتې دهغې مقالې له امله وو چې دمصردپاچا ملک فاروق او دیوبل په هکله یې لیکلی وو، نو دوی دځپلوشفیرانو په واسطه نسین ترقانوني تعقیب لاندې ونیو او بندي یې کړ. نسین دځپل بندیتوب په باب داسې لیکي: ((کله چې په کال 1945 کې ونیول شوم – پولیس دشپږو ورځو تحقیقاتو په ترڅ کې راڅخه وپوښتل چې : دهغه چا اصلي نوم چې کیسې او مقالې یې په دومره مستعارو نومونو چاپیږي څوک دی ، باور وکړئ هغوی ډاډه نه وو چې دا دومره اثار به زما وي .
دوه کاله وروسته کار برعکس شوه هرڅومره لیکنې به چې په مستعار نوم دپولیسو لاس ته ورتللې هغه به یې زما په حساب شمېرلې او زه له ډېرو ربړونو او کړاوونو څخه وروسته په دې بریالی کېدم چې ثابته کړم دغه لیکنه زما نه ده .یوځل شپاړس میاشتې دبل چا دیوه لیکنې په ګناه دپولیسو له خوا بندي شوم ...)
نسین په 1956 کال په ایتالیا کې دفکاهي لیکونکو په سیالۍ کې ګډون وکړ او د سروزرو مډال یې لاس ته راوړ . له همدغې څخه وروسته ټولو ورځپاڼو او مجلو چې هېڅکله یې دده اصیل نوم نه لیکه دده مقالې خپرولې. خو لږ وروسته یې بیا دده دنامه له لیکلو څخه ډډه وکړه . په 1966 کال یې دفکاهي لیکونکو په هغه سیالۍ کې ګډون وکړ چې په بلغاریا کې جوړه شوې وه او دلومړۍ درجه مډال یې وګاټه .
په کال 1960 کې دهغو بدلونونو په ویاړ چې ددوی په هېواد کې دترقۍ او سولې په ګټه منځ ته راغلل خپل یو مډال یې دولتي خزانې ته وباښه اودهغه نه وروسته بیا هم بندي شو خو نور مډالونه یې دمبادا ورځې ته وساتل .
ډېر خلک چې وپوهیږي ده لږ تر لږ دوه زره کیسې لیکلي دي ، هک پک پاتې کیږي .
تر1341کال پورې ده پنځوس کتابونه لیکلي وو.اوپه دغه وخت کې 40 زره لېږي پوروړی هم و.
دنسین لیکنې دنړۍ دخلکو په 23 ژبو او کتابونو یې په (17) ژوندیو ژبو کې ژباړل شوي دي . او دده نمایش نامه په (7) هېوادونو کې ښودل شوې ده .

دی وايي : ((زه خپل دوه شيان له ټولو څخه پټ،م يو ستړيا او بل خپله پوهه . ماباندې ترټولو زيات انسان ګران دی ، دومره ګران دی چې ځنې وختونه دانسان د مينې له زوره عصباني کيږم .)).

نسين ټولو انسانانو او په تيره بيا رياليستونکوته سپارښتنه کوي چې دسولې او عدالت سره مينه ولري ، دظلم او لوټمارۍ سره دښمني ولري او دانسان مينې ته په خپلو زړونو کې ځای ورکړي .

دعزيز نسين دځينو نشر شوو اثارو نومونه دادي :

1- خدای برنده .
2- تاکسي پنج ريالي.
3- خاطرات يک تبعيدي .
4- دامهای عوضي .
5- زن بهانه ګير .
6- تف سر بالا.
7- تا کتيک نخورم آدم نميشم .
8- نابغه هوش .
9- مجسمه حماقت .

اقبال

علامه اقبال په(1873)ميلادي (1289)هجري قمري دسيالکوټ په يوه متوسطه الحاله کورنې کې زيږيدلې دی.

داقبال نيکه چې د(لوي هار)ددرې داوسيدونکوڅخه و د درې ورونوپه مشوره دکشميرنه چې ددوي پلارنی ټاټوبی وهجرت وکړ اودسيالکوټ په ښارکې يې هستوګنه اختيارکړه .

داقبال پلارنورمحمدچې داقبال د زيږيدوپه وخت دسيالکوټ په ښارکې د تجارت په چاروبوخت و د دين مين سړي په حيث پيژندل کيده .

نورمحمددهغه وخت اوشرايطود رسم او رواج مطابق خپل زوی اقبال دقر آن د زده کړې په خاطريومسجدته بوتلو.وروسته له هغې نه اقبال په يوه ابتدايې مدرسه کې په درس ويلوبوخت شو .

اقبال دښونځي د زدکړوپه دوران کې ځانګړې هوښياري اوزيرکي ښکاره کړه او دخپل زيرکۍ اوهوښيارۍ له مخې ديولړجايزوپه لاس ته راوړلوبريالې شو.همدغه وخت ؤچې اقبال دخپل پلار ددوستانوله جملې څخه ديودوست چې((ميرحسين)) نوميده اويوعالم اومحقق شخص دښوونې اوروزنې چارې پرمخ وړلې پاملرنه يې جلب کړه.څنګه چې

اقبال هوښياراوبااستعداده و د قوي ذهن خاوند و او په ټولو علوماوفونونوکې يې لاس وهلو.
هغه وخت چې اقبال د ښوونځي په زده کړو بوخت و دشعرونوپه ليکلو يې شروع وکړه .
کله چې مولوي ((ميرحسين))دغه ځانګړتياوې اوامتيازات په اقبال کې مشاهده کړه نوهغه يې نه يوازې دشعرويلوته تشويق کاوه بلکې هغه ته يې داتوصيه هم کوله چې ددې پرځای چې په محلي سبک يې وليکي دابه غوره وي چې په اردويې وليکي .
داقبال په داستانونوکې چې دښوونځي په دوران کې يې ليکلي دي دالطيفه ډيره جالبه ده چې وايي : ((په يوه لنډه موده کې ځوځلې داسې واقع شول چې اقبال ښوونځي ته ناوخته راشي ددې لپاره چې اقبال يې خپل دغه ناوخته راتګ ته متوجه کړی وي نوښوونکي پرې اعتراض وکړ او ويې ويل : اقباله ولې دومره ناوخته ښوونځي ته راځې ؟
اقبال په ډيره ځانګړي متقانت اوخونسردی سره په جواب کې ورته وويل : اقبال هميشه ناوخته راځي .))
اقبال دلومړنيو زه کړو وروسته دمتوسطو زده کړودسرته رسولولپاره د((استکاج مشق کالج))ته داخل شو په همدغه وخت کې ده خپل بعضې اشعارچې زياتره غزلې وی دتصحيح لپاره د اردو ژبې مشهورشاعر (داغ) ته استول داغ د ځو ځله اصلاح نه وروسته دا په ښکاره سره وليکل چې : داقبال ا شعار نور پوختګۍ ته احتياج نه لري يعنې مانايې داچې پخته اورسيدلي دي . اقبال په (1895)ميلادي کال د((استکاج مشق کالج))ددورې پای ته رسولونه وروسته دخپلوزده کړو لومړنۍ ازموينه تيره کړه .او وروسته له هغې نه دلوړو زده کړو له پاره لاهورته لاړ.
اقبال په 1897 کال کې د سرا توماس ارنولډ تر لارښووني لاندې د (M-A) په درجه د دمافوق لسانس بری ليک په فلسفه کې تر لاسه کړ. داقبال مقام دشاعر په حيث په هند او پاکستان کې کاملاً تثبيت شوی و او په همدې وختونو کې لومړنی کتاب تأليف او نشر شو داکتاب داقبال اولين اثر و. چې په اردو ژبه داقتصاد په موضوع کې چاپ شو. اقبال د(سرا تو ماس ارنولډ) په توصيه او لارښوونه په 1905 کال دلوړو تحصيلاتو له پاره اروپا ته لاړ، درې کاله په اروپا کې پاتې شو او دغې درې کلنۍ مودې داقبال دفکر په پوخوالي او دشعر کې مهم نقش ولوباوه او د(کيمبريج)په پوهنتون کې دعالي القدر محصل په صفت دفلسفې په رشته کې ومنل شو او دحقوقو دعلم دتحصيل له پاره (لينکولين آن) پوهنتون ته وليږل شو .
اقبال د(کمبريج) په پوهنتون کې د دوکتورا درجې له پاره ((توسعه تکامل ماورا الطبيعه در ايران)) په نامه رساله تهيه او وړاندې کړه، وروسته ديو څه کمې مودې نه يې الماني ژبه زده کړه پس له هغې نه دخپل مخکيني ذکر شوي تأليف په اساس د (مونيع) پوهنتون په فلسفه کې د استادۍ درجه ورکړه .

په 1908 کال قضايي خدمت ته دعوت شو. همدارنګه اقبال وروسته د (کمبريج) او (مونيع) پوهنتونونو داستادۍ درجې او قضايي خدمت ته دعوت کېدلونه په 1908 کال خپل وطن ته راستون شو او لاهور ته د راتګ نه وروسته دفلسفې او انګليسي ادبياتو تدريس له پاره دولتي پوهنتون ته وليږل شو.

اقبال په قران کې هم ژور مطالعات لرل او په پام کې يې لرل چې په دې باره کې کتاب تأليف کړي او په دې منظور يې ډېر کتابونه جمع کړي و او په دې فکر کې و چې دکتاب نوم (احيای رويه قضايي اسلام) کيږدي .مګر دفکر کهالي او سستی له کبله ددې کتاب له ليکلونه يې صرف نظر وکړ. ولې په هرحال اقبال دخپل ژوند تر اخرنيو ورځو پورې دشاعرۍ څخه لاس وانه خيست.

اقبال دمارچ په (25) او (1938) کال د(64) کلون په عمر له دې دنيا نه يې سترګې پټې کړې او نيم ساعت مخکې دخپلې مړينې نه يې دا شعر ويلی دی:

سرود رفته بازايد که نايد — نسيمن از جهاز ايد که نايد
سرامد روزګار اين فقيري — دګر دانايي را زايد که نايد

اقبال دا بيت د مرګ په بستر کې ويلو :

نشان مرد مؤمن باتو ګفتم — چو مرګ ايد تبسم برلب اوست

داقبال جسد په ډېر جم ، جوش او دخلکو په بهير سره دلاهور پادشاهي مسجد تاريخي دروازې ته نږدې خاورته وسپارل شوه .

داقبال دکلام نمونه :

پيام اقبال

چـــون چـــراغ لالـــه ســوزم درخـــيـــابـــان شما — ای جـــوانـــان عـــجم جان من وجان شما
فوطه ها زد در شمير زندګي انـــديـــشـــه ام — تـــا بـــدســت اورد ام افکار پنهان شما
مهر ومه ديدم نګاهم برتر از پروين ګذشت — ريـــخـــتم طرح حرم در کافرستان شما
تاستايش تزتر ګردد فروپـــيـــچـــيـــد مـــش — شعله اې اشفته بود اندر بيابان شما
فکر نه کنيم کند نزر تو هـــي داستان شرق — پاره لعلې که دارم از بـدخشان شما
ميرسد مردې که زنجير غـــلامان بـشکند — ديده ام از روزن ديوار زنـدان شــمــا
حلقه ګيرد من زيند ای پيکـــران آب وګـــل
اتـــش در ســـيـــنـــه دارم از نـــيـــکـــان شــمــا

داقبال اثار

داقبال دپورته پيژندلو له پاره بايد دده جاويدانو اثارو او ليکنو ته مراجعه وکړو ځکه چې ده دخپل ژوند هره هره قطره خپلو اثارو ته نقل کړي .

1. اسرار خودي
2. رمز بيخودي
3. زبور عجم
4. ګلشن راز جديد
5. بندګي نامه

6. پیام مشرق
7. افکار باقي
8. نقش
9. جاوید نامه
10. خطاب به جاوید
11. پس چي باید کرد
12. مسافر
13. ارمغان حجاز
14. بانک داري
15. بال جبرابیل
16. ضربې کلیم

رابندر رانا ټاګور

په نړۍ کې مشهور شاعر نامتو ډرامه لیکونکی دستاینې وړ مفکر په 1861 زیږدیز کال د می په 7 نیټه او یا د1278 یونیز سپوږمیز کال دکلکتې دشپږپنځوسمې ناحیې (واړ کاناته ټاګورلین) په یوه داسې برهمنده کورنۍ کې زیږېدلی دی چې دبدای ملاکې علم او هنر له امله یې په بنګال کې نوم درلود دغې کورنۍ د 150 کالو راهیسې دلته غربي تمدن او کلتور سره ټینګه اشنایي او علاقه درلوده، خود هندویزم رسم او رواج ارزښتونو ته یې هم تل په درنه سترګه کتلې دي او دنیکونو علمي ادبي او هنري میراثونو څخه یې لاسونه نه و ختلي ، له دغه امله نود ټاګور په شخصیت کې زاړه کړه وړه او نوي ښایستونه واړه لیدل کیږي. او لیکنې یې دشرقي ثقافت له دلکش رنګ سره دغربي ادب او هنر خوشبویي هم لري .

پراخ نظري او بې تعصبه ټاګور دخپل سپېڅلي زړه په پراخه ګوګل کې د ښستېزې پوهې جواهرات په زیاته مینه او په ډېره پاملرنه ساتلې وه . دغربي فونونو او ادبي اثارو په بیه ګرانی ډېرې یې هم دهغو په څنګ کې ټینګې نغښتې وې، ځکه نو سیندولین په خپل کتاب (Christian register) (کریستین رجسټر) کې دټاګور پراخ نظري په باب داسې کښلي دي: ((د مذهب په باب عالي مفکرین چې څومره په پخواني هندوستان کې پیداشوي دي دنړۍ په نورو ملکونو کې نه شته،خو اوسنی هندوستان یې دیوه ډاکتر ټاګور څخه د اخلاقو مل وسیع النظر همدرده او هوښیاره معلم نه لري.

په اوسني هندوستان کې ډاکتر ټاګور پرته بل څوک نه شته ، چې زموږ پوهې راڅخه قبولې کړي او دخپل تاریخي ملک ښې پوهې پر موږ پیرزو شي . په ټاګور کې ددغه پراخ نظري سببونه باید دده په خپل ژوند کې ولټوو)).

ټاګور په (3) کلنۍ او یا (1874) عیسوي کال کې مهارشي (لوی مُرشد) پلار له ځانه سره دمعرفت په لټون پسې دهماليي غرونو ته وخیژاوه ، په (17) کلنۍ په (1877) (1878) عیسوي کال کې بیا مشر ورور دجیو ټند رنا ته ټاګور چې په جیوټې بابو نوماند و، دلندن کالجونو ته او کلپونه هم لیدل. ټاګور د(کرشنا) نصیحتونه اوریدل په لندن کې یې انګریزي تعلیم او دغربي ساز، اواز او نڅا نندارې هم په نصیب وې.

ټاګور دبنګال (پدما) رود پرغاړه (نیبدوی) خلکو سره په یوه کشتۍ کې څو میاشتې هم تېرې کړې وې. ټاګور دلندن تر سفره وروسته (شلیډا) په کلي کې دبېوزلو بزګرو لوږې او دلوڅو لېږو مزدورانو محرومیتونه په خپلوسترګو لیدلي وه. داروپايي او امریکایي میلیونرانو کامروایي او دکلتې د سوداګرانو په طلاو کې بازي هم له نظره نه وې پټې .

دغو متضادو قوتونو تجربو او مشاهدو دټاګور شخصیت ته جمیعت ورکړ په هندي راګو او اثارو کې یې دشرقي ادب دناامیدیو له سوزه سره د غربي لیټریچر دامیدو ساز هم حل شو څومره چې په هندوستان او نورو ختیزو ملکونو کې د خلکو خوښې وې هغومره یې په غربي هېوادو کې هم دخلکو زړه یوړ په تیره بیا په انګلستان، اټازویي روسیه او یوګوسلاویا کې دده ډرامې زیاتې مقبولې وې دټاګور (پوسټ افسر) او (راجاراني) نوي ډرامې دټآګور په ژوند دلندن په(کورټ تیاټر) کې د ایرلیند اداکارانو تمثیل کړی دی او په ایټالیا او جرمني کې یې هم څو ډرامې په سټیج باندې ښودل شوي دي .

نوځکه دی دغرب خلکو دشرق شکسپیر باله او دهندیانو (ګرود) نوم یې پرې کېښود دګران مُرشد مانا لري .

دټاګور ډرامې په باب محی الدین کښلي دي : (دټاګور ډرامې له حکمت او فلسفې څخه ډکې دي دده په ډرامو کې دانساني ژوند او کایناتو خورا ژورې مسلې څېړل شوې دي، دده ډرامې زیاتره اجتماعي او تاریخي دي او دمجاز په پرده کې یو حقیقت هرومرو نغښتې دي)).

دټاګور دادبي مقام په باب دهندوستان یو فیلسوف چې همایون تبیر نومیږي داسې لیکلي دي : ((ټاګور هغه لیکوال او شاعر دی چې لږ شاعران او لیکوالان به دې کمیت له لحاظه دده په اندازه اثرونه لري ده تر (1000) زیات شعرونه او تر (2000) زیاتې ترانې ویلې دي لنډ تکلونه ،رومانونه ،ډرامې او تحقیقي مقالې او رسالې یې هم ډېرې دي دکیفیت له مخې هم دټاګور اثرونه په ډېره لوړه درجه کې واقع دي او دنړۍ لږ لیکوالان به دادب دغې حد ته رسېدلي وي .))

دټاګور دشاعرۍ په باب احسان داسې لیکلي دي : ((کومو شاعرانو او لیکوالانو چې دهندوستان دویښتابه او دانقلابي فکر د راوستلو له پاره کار کړی دی په هغو کې به ټاګور نوم تل په عزت سره اخیستل کیږي)). دی دیو ناظم او عادي سازنده له حیث څخه یو وارې ځان ویوست، او دیوه اسماني پیغمبر په توګه دهندوستان جامعې ته راغی له ژبې څخه یې دلفظو پرځای او شیندل کیږي دده ادب او هنر هغه لمبې ولړولې

چې دهندوستان دخلکو خاصې او ټیټې ټولنې په کې لولپه شوې دلته دا خبره باید هېره نه کړو چې ټاګور یوازې د ادب دمیدان میړنې سپور نه وه، بلکې په موسیقي او تمثیل کې یې هم له ډېروڅخه میدان وړی دی هندي موسیقي خو دده خانداني میراث وه او دغربي موسیقي سره یې اشنایي درلوده دخپلو ډرامو په تمثیل کې دټاګور برخه زیاته ده .

مثلاً : (The Genius of Ralmik) په ډرامه کې د (Ralmik) رول ده په خپله ادا کاوه او په (کال هوګیا) او ( ) په ډرامه کې د ړانده سادهوا او شاعر تمثیل د ټاګور پر غاړه ؤ ، په (1840) عیسوي کال یې د (چتراسي) په نامه دخپلو لیکلو رسمونو او تصویرونو البوم خپور کړ د ټاګور مشهور نثر (ګیتا انجلی) ده چې دنوبل جایزه یې هم ګټلې ده او دده نوم یې په ټوله نړۍ کې لوړ کړ .

دنړۍ له هره ګوټه څخه ورته بلنې راغلې داروپا ، امریکا او اسیا زیاتره ملکونه ولیده، هغه او هندي فلسفه یې دوی ته څرګنده کړه او دوی له تجربو علمي مؤسسو له مشاهداتو څخه یې استفاده وکړه .

دټاګورمشهور او مهم سفرونه دادي :

⇐په 1877 کال کې انګلستان ته ولاړ یو کال یې هلته په کالج کې انګلیسي ژبه او ادب ولوست .

⇐په 1890 زیږدیز کال کې انګلستان نه جرمني ته ولاړ او په جرمني کې یې غربي موسیقي زده کړه .

⇐په 1910 کال کې اتازوني ته لاړه ، دشیکاګو په پوهنتون کې څو لیکچره ورکړه .

⇐په 1913 کال کې لندن ته ولاړه او دنوبل جایزه یې واخیسته .

⇐په 1915 کال کې جاپان ته ولاړه او دشهنشاهیت پر ضد یې بیانیه ورکړه او په همدې ډول ځینو نورو هېوادونو ته یې سفرونه وکړه .

دهندوستان دغه نړۍ لیدونکی شاعر ممثل او مفکر د 1941 زیږدیز کال د اګست په (7) د (80) کلونو او د دوه میاشتو په عمر په کلکته کې ومړ او نوم یې دیو داسې ادیب او هنرمند په توګه دنړۍ په تاریخ کې پاتې شو چې تر ډېره پورې به یې هندوستان په نامه ویاړي .

د ټاګور د رسمي لمانځلوپه لړ کې دهندوستان حکومت د(رابند ربهون) په نامه په نوي ډهلي کې د ادب او هنر یو لوی مرکز پرانیستلی دی په دغه مرکز کې دشاهنیا په نامه دادبیاتو په نامه دلالیت کالا په نامه د لطیفه فنونو اکاډمي او دسنګیت فاتیک په نامه د رقص او موسیقۍ په نامه اکاډمي شته . د ټاګور مستعار تخلص (بهنوسنګ)وه. چې په دې نامه یې ډېر شعرونه نشر شوي دي . د (بهنوسنګ) په مستعارنامه چې دټاګور کوم شعرونه د بنګال په اخبارونو کې دهغو مجموعه په 1884 کال د بهنوسنګاتا کور (وابلي) په نامه خپره شوه .

دټاګور تألیفونه

ټاګور په خپل (80) کلن عمر کې په بنګالی ژبه ډېر شعرونه ترانې ، ډرامې ، کتابونه او رسالې لیکلي دي په دغو اثارو کې حینې مؤلف په انګریزي ژبه ترجمه کړي دي ، لکه : ګیتا انجلي او باغوان په نامه او داسې نور دټاګور دټولو اثارو ټولول اسانه کار نه دی دده داثارو کوم نیمګړی لړلیک چې څو کاله پخوا د (کلکته دیویو) د (ټاګور لمبر) په کلکته کې خپور شوي دي او یو څو رانقلوو:

1. په 1878 زیږدیز کال (کویي کاهني) د یوه شاعر نکل دی .
2. په 1880 زیږدیز کال (باناپهول) یعنې دځنګله ګل
3. په 1881 زیږدیز کال (والمیکي پراتیا) یعنې والمیکي نبوغ
4. په (بهاګنا هردیا) یعنې مات زړه
5. د (سناهیتا سنګیت) یعنې د ماښام سندرې
6. (کال مرګیا) یعنې د خطرناک ښکار ډرامه
7. (پریهات رنګیت) د سهار سندره
8. د (چاپي اوکان) یعنې تصویرونه او سندرې دشعرونو مجموعه ده .
9. د (راجا او راني) یعنې پاچا او ملکه
10. د (چو ګهر وایي) یعنې خوږمنې سترګې
11. د (راجا پر جهانا) یعنې پاچا او رعیت
12. د (ګیتا انجلی) یعنې دسندرو ترانه

دټاګور دکلام نمونه

رڼا – اه رڼا چپرې ده !
د ارزو له لرونکي اور څخه هغه بله کړې ډېره ده خو رپیدونکې لمبه نه لري ، اې!
زما زړه ستا قیمت داسې دی .
آه تر داسې ژونده خو مرګ ښه دی .
ذلت ستا ورټکوي او پیغام یې دادی چې : ستا بادار ویښ او د تورې شپې په تیلره کې تا دملاقات ټاکلي ځای ته ورولي .
اسمان په وریځو کې پټ او باران نه وریږي زه نه یم خبر چې زما په ګوګل کې دا بې تاپ خه شی پروت دی .
د هغه په مطلب نه پو هیږم ....
یوه لمحه برېښنا مې په سترګو باندې توره پرده غوړوي او زما زړه د هغه ځای لاره لټوي چې ستا دشپې مسته موسیقي مې هلته بولي .
رڼا آه رڼا چپرې ده !
د ارزو په لمبه لرونکي اور هغه پیدا کړه!
وريځې غړمبهار لري په فضاء کې د هوا شور دی ، په توربخونو یا تر ډېرې توره ده خپل وخت دتاریکۍ په حالت کې مه تېروه دخپل دژوند دمحبت ډیوه بله کړه .
لومې یې ټینګې دي کوم وخت چې زه دشلولو زیار باسم زړه مې درد کوي .
زه یوازې ازادي غواړم خو په ارزو یې هم شرمیږم .
زما یقین دی چې په تا کې یو بې بها دولت شته او همدا چې ته زما ډېر ښه دوست یې خو په ماکې دومره زړه نه شته چې دخپلې خونې دا ننداري پریږدم ...
هغه پرده چې زه په کې پټ یۀ دخاورو او فناه پرده ده زه ورڅخه کرکه کوم او نفرت لرم خوبیامې هم دخپلې مینې په غیږ کې رانغښتې ده .
زما پوررونه ډېر دي زما ناکامي لويې دي او زما شرم دروند او پټ دی خو بیا هم چې زه د خپل بهبود غوښتلو په ارزو درځم .
نو زړه مې ریږدي چې آه که زما دا ارزوګانې ونه منل شي ...
هغه څه چې ما دخپل نامه سره بندي ساتلی دی په دې زندان کې ژاړي زه تل د ځلور خوا په ودانولو بوخت یم او غغواړم دا دیوالونه تر اسمان پورې لوړ کړم .
خو هر څومره چې لوړیږي په هماغه کچه زما حقیقي وجود دوی په تیاره سیوري کې راڅخه ورکیږي .
زه په دې لوړو دیوالونو فخر کوم په شګو او په خاورو کاګلو چې مبادا کندو په کې جوړ نه شي خوسره له دې ټولې پوهې خپل حقیقي وجود راڅخه پټ وي نه یې وینم ... او داسې نور .

ماکسیم گورکي

ماکسیم گورګي هغه ستر ادبي شخصیت او دشلمې پېړې دادبي نبوغ یو ځلانده ستورې دی چې په هنري مترقي ادبي لیکنو کې نړیوال شهرت لري .

دشوروي اتحادقهرمان واقعي اوزیار ایستونکي ژوندرښتینې انعکاس ورکوونکې ګورکي چې داستعمار ،امپریالیزم،فیوډالیزم سرمایداري او همدارنګه د داخلي او خارجي ارتجاع پر ضد یې دشوروي اتحاد دخلک د افکارو په تنویر او پیژندلوکې په زړه پورې لیکنې کړې دي .

(1868) عیسوي کال په (نیژني نووګورد) نومې ښار کې زیږیدلي دی . ګورکي پنځه کلن و چې له پلاره پاتې شو او مور یې بل مېړه وکړ او دی دخپل نیکه سره پاتې شو څه رنګه چې دغریب کاله ماشوم و دهغه وخت په شرایطو کې یې ونه شو کولای چې ښوونځي ته دوام ورکړي له دریم ټولګي څخه وایستل شو په دې وجه چې دنیکه اقتصادي وضعه یې خرابه شوه ، ګورکي په (9) کلنۍ کې مجبوره و چې کار وکړي او ډوډۍ ځان ته پیدا کړي .لومړی یې په کوڅو کې زړوکي ټولول او دپلورلو په بیه یې ځانته ډوډۍ پیداکوله بیا له موچي سره مزدور شو اود هغې نه وروسته له یوه نقاش سره نوکر شو په دې ډول یې دلته او هلته مزدوري او خپله ګذاره کوله . بیا په یوه (بندري ټیکلن) کې د کتندي په توګه په کار بوخت شو په دې ټوله موده کې ګورکي له یوې خوا کار کاوه او ډوډۍ یې پیداکوله او له بلې خوایې مطالعه کوله له خلکو سره یې تماس درلوده ، دهغو په ژوند کې یې نفوذ کاوه هغو څخه یې زده کړه کوله .

ګورکي په خپله افتوګرافي کې خپل ځان ژوند او هغه څه چې له وړکتوبه د لیکوال تر نبوغ پورې په ده باندې تیر شوي او زغملي یایې زده کړې دي هغه یې په خپل قلم ډېر ښه تفسیر کړی او ښودلی دی چې دغه افتوګرافي درې برخې لري او دګورکي پیژندنې دخیړنې او دتحقیق له پاره ډېر کره او ښه مأخذ دي دغه اثر په دریو برخو ویشل شوي دي چې بیل بیل عنوانونه یې دادي ((زما وړکتوب)) په دې برخه کې ماکسیم ګورکي هغه حالات ترسیم او بیان کړي دي چې په وړکتوب کې په ده باندې تیر شوي دي ، دوهمه برخه یې (زما پوهنتونونه) نومیږي .دریمه برخه یې ((دخلکو په منځ کې) نومیږي چې د ګورکي د ژوندانه دپیژندنې او هغې لارې دروښانه کولو له پاره چې ده طی کړي او پرې دنبوغ مرحلې ته رسیدلی دی ډېر ښه مأخذ کېدای شي. ددې له پاره چې ګورکي لاښه وپیژنو اود ده دفکري نبوغ تکاملي سیر دشخصیت بشپړ توب فلسفي نظر او اجتماعي دریځ ښه جوت شي نو به ګورکي د ده دجاویدانو اثارو دخیړنې په رڼاکې معرفي کړو.(1)

دګوورکي لومړی داستان د (مکاراچودرا) په نامه په (1892) کال خپور شو او دګورکي دریځ یې دلیکوال په حیث تثبیت کړ . بیا په (1898) کال کې د ګورکي د اثارو بله دوه ټولیزه مجموعه چې داهم د داستانونو مجموعه وه ده ته یې زیات شهرت وروباښه دګورکي دځوانۍ د دورې په اثارو کې په ژوندانه کې د قهرمانۍ د

لټون زیاته تلوسه لیدله کیږي او دغه موضوع یې د ژوندانه ددغې دورې د اثارو خاصیت ټاکي دلته دده ایډیال دلارې چې داسې قهرمان جوړ کړي چې دنورو په وړاندې دقهرمانۍ او ځان جارولو بشپړ جرءت او قابلیت ولري چې دغه تلوسه یې دخپلو داسې اثارو په قهرمانانوکې ځلولي ده . لکه : دانګود (بوډې ګیزال) داستان ګوربټ د (کرویت په باب سندرې) په داستان کې دانسان د(انسان په باب مثنوي) کې .په دې توګه ګورکي په انسان او دهغه په استعداد باندې چې ترټولوښه ژوند په جوړولو قادر وي بشپړ باور لري چې په دې کې دګورکي انسان دوستۍ (هیومانیزم) هم ښه څرګنده ده لکه چې وایي: (کله چې انسان له کارنامو او سترو کارونو سره مینه لري، دی کولای شي چې هغه تل ترسره کړي او کولی شي چې دهغو ترسره کولو ځای او موقع هم وموميي په ژوندانه کې دکارنامو او سترو کارونو ترسره کولو له پاره ځای شته و هغه څوک چې دځان له پاره هغه نه شي موندلی هغه یا تنبل دي او یا ډارن او یا هم ژوند او دهغه ماهیت نه پیژني) دغه شعار چې دګورکي د داستان د قهرمان یعنې دانکوه په ژبه بیان شوي دي په دغو کارونو کې د روسیې انقلابي ځوانانو په ژبه تل دشعار په توګه جاري و.

په دغو کلونوکې دخپلو داستانونو دهنري او قهرمانه تمثالونو دجوړولو په وخت کې تل د روسیې دهغه وخت او دژوندانه واقیعتونو ته پام لاره او له هغو څخه یې دخپل هنري تمثال دجوړولو سوژه او عناصر را اخیستل او دخلکو له منځه یې هغه څېرې ترسیمولې د کومو ژوند چې په ډېره سختۍ سره تېرېده .

تزاري دولت دی د پتروپاوتوفیک په جیل کې بندي کړ چې دې کار دنویوالو هیجاني ولولې وپارولې او دتزاري حکومت په ادرس دنړیوالو د پروتست (انتقادي) لیکونه جاري شول چې په هغو کې د ګورکي دبندیتوب په نسبت په تزاري حکومت باندې سخت پروتستونه شوي و. ددغه فشار په اساس تزاري حکومت مجبورشو چې ګورکي خوشې کړي .

کله چې کورکي خپل مشهور رومان ((دمور په نامه)) ولیکه لیکوال اندریف ولیکل : ((ګورکي یوه ستره ادبي کارنامه ترسره کړه ګورکي په خپلو اثارو کې نه یوازې بحرانونه او طوفانونه وپارول بلکې بحرانونه او طوفانونه یې په ځان پسې راښکل)). ګورکي دمور په رومان کې چې (1906) کال کې یې ولیکه د رومان داصلي قهرمان پاول ولاسوف په تاریخچه کې دهغه په څیره کې په استادانه هنري قوت دانقلابي مبارزې په جریان کې دکرکتر یا شخصیت د روزنې او تکامل پروسه ترسیم کړه انقلابي جریان دپاول ولاسوف منکشفکري چې دا د یوه پرولتر دوران جوړونکی مبارز دقوي ارادې خاوند زړور او سرښندونکی شخصیت تمثال دی . همدارنګه ګورکي و چې په ادبیاتو کې یې دلومړي ځل له پاره دانقلابي کارګر څیره دیو قهرمان شخصیت په توګه ترسیم کړه دکوم ژوند چې دنورو له پاره سرمشق دی دمور په رومان کې ګورکي دپاول ولاسوف دمور څیره دیوې انقلابي ښځې شخصیت هم ځلولی دی.

(1) افتو ګرافي : دغه اصطلاح د يوې مرکبې يوناني کلمې څخه اخيستل شوې ده چې درې جزه لري : (افتوس خپل - بېوس ژوند – ګرافو ليکم) يعنې په خپله دخپل ژوند دحالاتو ليکونه افتو بيوګرافي بولي .

په دې ماکسيم ګورکي دخپل هنري او ادبي فعاليت په رڼا کې نوی ادب او نوی هنري مکتب او مېتود منځ ته راوړ چې دا دنوې ټولنې ادبي ميتود يعنې دسوسياليستي ټولنې ادب او دسوسياليستې او اجتماعي رياليزم ميتود وه ګورکي دشوروي اتحاد او نړی دنوي ادب او دسوسياليستې رياليزم مؤسس باله شي.
ګورکي دپرولتري ادبياتو اجتماعي رياليزم د مکتب بنسټ اېښودونکی دی ګورکي دنولسمې او شلمې پيړۍ په ترڅ کې دمخکښنو ادبياتو دټولو ښو عنعنو د ادامه ورکوونکی اوقانوني نماينده په څير اوله هغې جملې څخه د روسيې دنولسمې پيړۍ دانتقادي ريليزم څخه راووت. سربېره پردې ده دروسيې د کلاسېکو ادبياتو خلقي توب دهغه دانسان پاللو او حقيقت ليکلو روحيه په ژوره توګه زده کړه . داجتماعي ادبياتو په ورشوکې ديوستر مبتکر په شان راڅرګند شو.
دی کارګري ليکوال دې ته کومارلی دی چې دنويو انسانانو دهنري تجسم له پاره چې دنوي ژوند بنسټ اېښودونکی دی هڅه او هاند وکړي ، ګورکي (دپرولتري ليکوالو دمجموعې) په سريزه کې ليکلي دي چې:
((زه باور لرم چې پرولتاريا لکه څرګند چې يې په سختيو او قربانيو دخپلې ورځپاڼې بنسټ کېښود همدارنګه په خپل بديعي ادبيات هم منځ ته راوړي)).
ګورکي له انقلاب څخه پخوا دخپلې زماني دادبي دموکراتيک غورځنګ ديوسازمان ورکونکي په توګه شهرت وموند او دپرولتري ادبياتو دځوانانو قوتونو مشر شو. دشوروي اتحاد دغه سترليکوال او دنړی دنوي ادب اودسوسياليستې رياليزم مؤسس د اوږدې ناروغۍ په وجه د(63) کالو په عمر په (1936) کال کې مړ شو . اوس د ګورکي کور ديو موزيم په توګه دخلکو د ننداره له پاره پرانيستې دي . ګورکي دشوروي اتحاد دليکوالو د اتحاد يې چې په (1915) زيږديز کال کې جوړه شوه مؤسس يې هم دی او ددغې اتحاديې لومړۍ نمبر کارت دده په برخه شوی دی. ده ډېر ليکوا ل روزلي او د ده مکتب دنوي ادب په لويه مدرسه بدل شوی دی .

د ګورکي مهم تيورتيکي اثار

دهنر او ادبياتو په هکله د ګورکی زښتي ډېرې مقالې چې لاربنوونکي خصوصيتونه او دهېواد دسياسي او اقتصادي ژوند په بېلابېلو پړاوونو پورې ټينګې اړيکي لري خپرې شوې. ((دپرولتري ليکوال په باره کې)) ((دشوروي خلکو ادبي اجادات))، ((ماڅرنګه ليکل زده کړه))،((کارګر طبقه بايد دخپل مدنيت استادان وروزي))، ((ځوان ادبيات او دهغوی وظيفې))، ((داجتماعي مترقي ريليزم په باب))، ((دژبې په باره کې))، ((شوروي ادبيات))، ((دشوروي ليکوال په عمومي

لومړنی کانګرس کې بیانیه ،1934کال داګست 17 نېټه))، ((دنوي انسان په هکله))، اوداسې نور دماکسیم ګورکي هم تیورتیکي اثار دي.

دګورکي رومانتیکي او ریالیستي اثار

د ګورکي لومړني اثار ((ماکارچودره)) (1892)، ((ایمبلن پیلیه)) (1892)، ((چلکاش)) (1895)، بودي ایزوګیل (1895)، ((کرناوالون)) (1897) او نور د مؤلف دسرګذستونوپه اساس لیکل شوي دي . ګورکي دخپلو لومړنیو ایجادي قدمونو څخه دانقلابي رومانیزم پّ اصولو دانسان د زړورتوب او نجابت مفکوره دخپلو خلکو له پاره دخدمت کولو صادقانه مفکوره پر مخ بیایي.

((دشاهین سرود)) کې ګورکي د خوځیدونکو مارانو اشرافو او دکودتاه اندیشه او دشخصي مادو دپلویانو دعقیدو په خلاف چې دخپلو ځمکې لاندې کورونو څخه خوښ و او هر ډول انقلابي جوش او خروش يې بې اعقلي ګڼي بې باکانه مبارزې ته رابولي.

((دتوپان مارغه)) کې ګورکي دانقلاب دتوپان رانږدې کېدل اټکل کړیدي پخپله يې په دې اثر سره لکه د پرولتاري انقلاب زوړ جار چې دخلکو دپراخو پرګنو زړونو ته لاره وموندله .

دګورکي دالمړني اثار سره له دې چې د ژوندپه حقایقو باندې تکیه لري په رومانتیکي شکل اواصولو لیکل شوي دي. ګورکي د ژوند او اجتماعي مبارزې دقوانینو دژورې زده کړې په ویاړ د کرار کرار دخپلو ریلیستي اثارو لیکلو ته مخه کوي . دماکسیم ګورکي دحقیقت له مخې لیکل شوې ډرامې او رومانونه ((دښمنان))،((په عمق کې)) ،((اشراف)) ،((اوړي)) ، ((فورموکوردیف))، ((مور)) او نور دي عموماً ریالیستي او یاد روسي انتقادي ریالیزم دکلاسیکانو سره هیڅ ورته والی نه لري .

دادمدنیت ، هنر اود ادبیاتوپه تاریخ کې یونوی باب و چې دانتقادي ریالیزم او انقلابي رومانتیزم دټولو ښو خصوصیاتونو څخه ترکیب شوي دي په دې اثارو کې دژوند دحقیقت په وړاندې دکارګر او بزګر دطبقې په عمل کې اجرا کیدونکي هېلو په ماهرانه انعکاس موندلی دی.

د((اشراف)) په ډرامه کې نیل انقلابي کارګران د ((دښمنان))په ډرامه کې او ((په عمق کې)) ډرامه ساتین دانسان او ژوند په هکله باور ښونکي اندېښنې څرګندې کړي دي او دښې او ځلاندې راتلونکې له پاره په مبارزه کې دقوي روح ښتنان دي .

دساتین اعقاد په ریالیستي توګه دده په مونولوګ کې لیدل کیږي .

دی وايي: انسان دادی حقیقت، انسان ازاد دی، انسان پرتمین دی

دا په ویاړ سره غږ کوي د انسان درناوی لازم دی . ده ته دي، عاجز او ناتوان انسان په څهره نه شفقت کتل او سپکول ټیک نه دي ، درناوی یې لازم دی په دې جزونو کې نه یوازې باور بلکې دانسان دآزادۍ له پاره مبارزې ته دبلنې غږ اورېدل کیږي.
په همدې ډول ګورکي درومانتیکي انځور دبلند پرازۍ څخه کرار کرار خپل پام د شلمې پیړۍ دپیل د اړپیچونو څخه د ډک ژوند تل ته اړولی او رښتینې پیښې ترسیموي.
دګورکي ریالیزم او حقیقت لیکنه په تېره بیا دده په بې زواله رومان ((مور)) کې دخپل کمال اوج ته رسېدلی دی . ددې اثر مثبتو اتلانو دمیلینو انسانانو په شعور باندې کارګري طبقي داخلاقو ایدیالوژي په رڼا کې د ایدیالي مبارزینو او اوهاندیانو په څیر اغیزه کړې او کوي یې د((مور)) رومان د دووو اصولو او دوو میتودونو یعنې ریالیزم او انقلابي رومانتیزم له ګډون څخه هست شوي دي .
ګورکي د ((مور)) په رومان کې په اساس ډول د بلشویک دګوندپه لارښوونه سیاسي باشعوري مبارزې په نوي پړاو کې د روس دپرولتریا کې اېښودل منعکس کړي دي دانقلابي کارګرانو او زړورو مبارزانو څیرې چې د ظالمانو پر ضد راپاڅیدلي دي – د رومان په منځ کې ځای لري .
ګورکي اقتصادي مبارزه دکارګرانو محفل تشکیل دانقلابي پاڼو خپرول مظاهرې په کلیو کې انقلابي تبلیغات دبادشاهي عسکرو سره د اخ او ډب په څېر د خاصو شېبو انقلابي فعالیت دده په انځور کې انځوریږي.

دماکسیم ګورکي دایجاداتو اهمیت

دګورکي دقدر وړ خدمتونه یوازې دا نه دي چې دی لومړنی سړی و چې دانقلابي کاریګر څهره یې دنوې نړۍ هستونکي په څیره ادبیاتو کې رامنځ ته کړې ده . ګورکي توانیدلی دی چې ددې قهرمان په سترګو دژوندانه ټولو اړخونو ته وګوري هغوی ته دمترقي اندیښنو په اساس اهمیت ورکړی او دژوند دپیښود ټیک کولونه وي پرنسیپونه په ادبیاتو کې جاري کړي. ګورکي په خپلو اثارو کې ددې نمونه شو چې مخکې لیکوال باید څه ډول دژوندانه تل ته ننوځي او په ژوره پوهه او ښوونه سره دستم او بې عداتۍ ټول سیستم رسوا کړي او استثماري جوړښت پر ضد په انقلابي مبارزه کې څرنګه فعالانه ګډون وکړي، ګورکي په خپلو جاویدانه اثارو کې یو لړ په زړه پورې څهرې او کرکترونه هست کړي دي چې لوستونکي په هغوی د ژوند ریښتینې او روښانه منظرې احساسوي.
دګورکي ذکاوتمندانه اثار او په تیره بیا دده د((مور)) رومان پخوانۍ روسیه کې د ازادۍ له لارې دانقلابي مبارزې مکتب ګرزېدلی دی. دنیلوفنا د کرکټر د مترقي تاریخ انقلاب ته دروس دکارګرانو مخه کول څرګندوي. دانقلاب دستر لارښود

خبرې : ((ډېرو کارګرانوپه انقلابي یون کې لاشعورانه په خپل سوي توګه ګډون کولو او اوس هغوی ((مور)) دسترې ګټې سره لولي .
دهمدې شېبې پورې اړه لري. دسترګورکي نوماندتوب په ټوله نړۍ کې ژر خپورشو. دده اثار دنړۍ دبېلابېلو هېوادو په ژبو ژباړل شوي. د نوي نیم کال له پیل څخه په پاریس – لندن ـ ستا کهلم او نورو باندینیو ښارونو کې دګورکي په باب سل ګونه مقالې او کتابونه چاپ شوي دي ګورکي دبېلابېلو اولسونو د ادبیاتو په نماینده ګانو باندې ستره اغیزه لري . دنړۍ زیات مخکې لیکوال دفرانسې دانقلابي لیکوال ((هندري باربوس)) د ګورکي په هکله دا وینا په ویاړ سره تکراروي چې وايي: ((ګورکي زموږ په زمانه کې یو ستر مشال دی چې ټوله نړۍ رڼا کوي)).

دستر لیکوال پوشکین لنډه پیژندنه

بشپړ نوم یې الکسا ندرسرګیویچ پوشکین دی او په 19پېړۍ کې دروسې نامتو شاعرانو څخه شمېرل شوی دی .
دغه سترلیکوال په (1799) عیسوي کال دجون په اوومه نېټه په ماسکو کې زېږېدلی دی .اوپه (1837) عیسوي کال دفبرورۍ په لسمه وفات شوی دی .
پوشکین زدکړې له تمامولو وروسته په کال (1816) دخارجه چاروپه وزارت کې په یوه پوست کې مقررشو او په همدې کال د ده رزمي خیال اثردخپلواکۍ دقصدې په نامه په سنت پند زبورک یې لاس په لاس ګرځید . تردې ړومبی داسې ښکاریده چې پوشکین به شاعر نه شي خوکله چې څه موده وروسته دروسې جنوبي سیموته وشړل شواوبیا په (1820)کال کې یې دمعدني اوبو په وسیله خپله روغتیا تأمین کړي په دې وخت کې نوموړي جنرال دی د لاربارین له اشعارو سره اشناکړ اوهم دقفقاز زړه وړونکواوباعظمتومنظرو دده هیجانات راوپارولود ده شعري استعدادونه هم سره راوخوځېدل او په (1822)کال کې یې د((قفقازبندي))ولیکل اوپه (1823)کال کې یې د((سرای دباغچې فواره)) ولیکله چې نن دبالتوي تیاتر دډېرو مشهورو بالتو نوڅخه شمیرل کیږي .
له دې وروسته یې خپل اثارپه یو بل پسې تالیف کړل .څه موده په اودلیه کې اوسیده خو هلته هم د کاره ویستل شو او څه مو ده یې په ډېر تکلیف تیر کړه مګر ددې کړاوجنې مودې په وخت کې دروسې دلرغونوملي شعرونوپه مطالعه بوخت و اودبایرون او اندرشینه ترتاثیر لاندې تللي.

پوشکین په خپل تراژیدي اثر کې چې په (1825) کال یې د(بوریس گودونوت)په نامه لیکلی دی اودشکسپیر لیک یې تعقیب کړې دی له (1820) وروسته د امپرطور نیکولای منا سبا ت له پوشکین سره ښه شو اودی بیرته ماسکو ته راغې او وبنل شو .
په (1831)کال کې پوشکین واده وکړ اودوه کاله وروسته بیرته دخارجه چارو په وزارت کې مقررشو په دی وخت کې یې (1773) کال د برلوگاچف دانقلا بي تاريخ او دکپتان د لور نقل ولیکل .

پوشکین منظوم داستانونه له ډرامو څخه ډک دي . دده غنایې منظومې دروسې ژبې ډیر نفیس او ښکلي ادبي پارچې دي .
پوشکین دنکلونو په لیکلو کې دروسي دهغو لوړو لیکوالو څخه دی چې د (1830) کال راپه دې خوا یې اثار خپاره شوي دي .

پوشکین هر ډول شعرونه لکه لیریک (غنایې) با لا(قصیده)حکایت درام منظومې لیکلي دي . دادبي فنکارانو په عقیده پوشکین دخپلې ژبې د بډای او قوت خیال درلوده او په ډیر جرءت سره یې دخپلې ژبې روسي په نظم کې شگونه راپیدا کړل اوپه خپلو لیکنوکې به یې ابتکار کاوه . دخپل هیواد له فولکلور څخه یې په نوي ډول گټه اخیستله . دده د(هوشیاراوکک) کب نیونکي او کب اثرونه دهغو منظوموداستا نو څخه دي چې بنسټ یې په روسي فولکلوري نکلونو ولاړ او شروع کیږي . دمو سا رت او سالیرې په نا مه خپل منظوم ډرا مه کې یوه موضوع په اروپا کې دهنر له تاريخ څخه رااخلي او د داستان په توگه یې لیکي .
پوشکین دهنر عاشق او د(بشر دوست دی) ده دخپلو لیکنو هم اهنگي له زړونو سره لیدله . پوشکین دخپل داستان دهیرو (ووزارت) داطریش نامتو اهنگ جوړونکې په وجودکې یو بل ډول نبوع ویني او هغه دمو سیقی رب النوع بولي پوشکین بشراو دهغه وجودپه ډیرارزښت ورکوي چې دبشرپه قتل لاس وهي دده له خوا په یو وجداني عذ اب محکومیږي او دژوندانه له ټولو لذ تونو څخه یې محروموي دبشرخواهې احساسات تر هرشي لوړ بولي .

دده دشاعرۍ مقام

پوشکین دخپل ملت په سترگوکې له دې کبله ډېر لوی ارزښت او دگران شاعر مقام لري چې د اوس ادبي مؤسس او دروس د نویو ادبیاتو حقیقي مؤجد دی. پوشکین په داسې زمانه کې دنیا ته راغی چې روسي ادبیاتو داوس په شان انکشاف نه ؤ کړی او خلکو دا قدرت نه درلود چې شاعر په تحقیقي ارزښت پوهیږي او دشاعر دخبرو په شکل او ادبي ارزښت جز شي مگر وروسته کله چې دروس په ملت کې ځینې اجتماعي بدلونونه راغلل خلک دده په هېرشوي او انقلابي پټ ارزښت وپوهیدل او پوشکین د یو ملي شاعر په حیث ومنل شو .

دادبياتو په عقيده روسي ژبې ته پوشکين خدمت - انګليسي ژبې ته دشکسپير خدمت او پښتو ژبې ته د خوشحال خان خدمت زيات دی .

کونت ليونکولايچ تولستوی د شوروي اتحاد نوميالی لېکوال فيلسوف او اجتماعي مصلح و چې په (1828) کال دتولاايالت دباستاياناليانه پّ محله کښې زېږېدلی دی . ده په اتلس کلنی کې دمطالعې سره ډېره مينه پيداکړه او دولتر او وروسود وه فرانسوي ليکوالانو اثار يې مطالعه کول .

اګر چې نوموړی ي، مذهبي سړی و لاکن په نولس کلنی کې له کليسا نه ووت او دممسيحت سره بې علاقې شو- تولستوی ددې له پاره چې په پلرني ځای کې له بزګرو سره کومک وکړي په (1847) عيسوي کال له پوهنځي څخه ووت او په (1851) کال کې د روسيې اردو ته ورګډ شو او په (1855) کال سيواستوپول دښار په دفاع کې شامل شو. تړلستوی په دې دوره کې ځينې کتابونه چې يو شمېر يې دده دخپلو حالاتو په شرح کې دي او حينې يې فلسفي جنبه لري تأليف کړل او هم يې څو داستانونه دسيواستوپول د جګړو په باب ليکلي دي. څرنګه چې دغو داستانونو ددغو جګړو واقعي نظري په ښه توګه ښکارولی ډېر ژر دده دشهرت سبب شول . په (1857) کال دتولستوی له عسکري خدمت څخه استعفی وکړه او داروپا مختلفو ملکوته يې سفر وکړ. مګر د لويديځ دپيسوپرستی دتمدن له ليدلو څخه ډېر متأثره شو او کله چې بېرته هېوادته ستون شونويې په پاسناياپوليانا کې په خپلو املاکو باندې اقامت اختيار کړ او ي، ښوونځی يې دبزګرو د زامنو د روزنې له پاره تأسيس کړ. تولستوی پّ (1862) کال کې واده وکړ او په (1866) کال کې يې خپل لومړنی ډېر ستر او ډېر لوی رومان ((جګړه او سوله)) وليکه چې پّ نولسمه پيړی کې د روسيې دتاريخ او اجتماعي اصولو په هکله پراخه شرخه لري. بل ډېر ستر رومان يې ((داناري ينيا)) په نامه د((1875)) او ((1877)) کالونو ترمنځ خپ،ر شو. دهغه نه وروسته تولستوی چې ورځ په ورځ د مذهب خواته جلبېدو دانجيل په مطالعه پيل وکړ او دمسيح په دين کې يې يو نوی تعبير ايجاد کړ چې اساس يې دتشدد له لارې مقابله نه کول ؤ او دده دغې عقيدې دهنردشلمې پيړۍ مشر مهاتماګاندهي د عدم تشدد په يولړ فلسفي او مذهبي کتابو او رسالو کې خپره کړه او دې ته يې هم ملا وتړله چې ټوله دنيا يې هستي او ثروت خلکوته پرېږدي او په خپله ديو بزګر غوندې ژوند وکړي مګر دده ښځه په دې کار راضي نه شوه نودی يې مجبوور کړ چې ټ،له شتمني دې ته تمليک کړي له دې کاره وروسته تولستوی دتجرد او انزوا په پلټنه پسې چې دده اخرنی مقصد و ولاړ او د اورګاډي په ي،ه کوجني تم ځای کې د ((تتر)) په ناروغی په (1910) کال کې مړ شو.

تولستوی د ژوندانه لومړي پړاوونه يې په ي،ه تياره محيط کې ديوه ديوالي شوي ملاک په کور کې تيرشوي دي چې د دغه وخت او محيط تياره او ناوړه شرايط او حالات ده وروسته په خپلو داسې اثارو کې ،لکه: (ميتوکانالوف)، (احمقان)،(ګوډزميدار) اونورو کې چې له (1909) تر (1912) کال پورې يې ليکلی او انځور کړی دی . تويستوی په لومړي سرکې ونه وشوکولی چې دالتوبر دستر

انقلاب په ماهیت پوه شي هغه و چې له هېواده وتښتیده او خارج ته لاړ چې وروسته بیا ددغه مهاجر ژوندانه په باب خپل احساس په خپله بیوګرافي کې داسې څرګندوي . له هېوادنه لرې په هجرت کې ژوند کول زما دژوندانه ترټولو ترخه او ستونزو ډکه دوره ده او هلته زه پوه شوم چې له هېواده لرې اوسېدل په داسې حال چې نړۍ دهیچاله پاره نږدې او ضروري نه وي هیڅوک یې نه پیژني او دملک او خپلو خلکو په ګټه هّیڅ نه شي کولی څه مانا لري او څومره تریخ ژوند دی .))

دلته و چې دوطن او دهغه کشش دلیکوال په زړه کې دخپګان او پښېماني طوفانونه وپارول ده ته یې دخپل هېواد ښکلی طبیعت- خپل وړکتوب ـ خپل پلارنی ټاټوبی د یوې داسې معشوقې په حېث وځلاوه چې په هغې یې ژوند کول ناشونی ؤ. خپل دغه احساس پّ خپل ي،ه داستان کې چې ((دنیکتیا ماشوب توب)) نومیږي انځور کړ .

په (1923) کال کې دی بېرته خپل هېواد ته راستون شو او ویې لیکل :

((زه دځمکې په مخ دنوي ژوندانه دجوړلو ګډون کوونکی شوم زه دزمانې مکلفیتونه او هدفونه زه وینم په دې وخت کې یې دشوروي هستی او عینیت په باب داستان او یو فانتازي رومان ولیکه چې ((انخیز ګارین)) نومیږي . همدارنګه په ((کړاوونوکې ګرځېدلی)) نومې داستان او ((لومړي پتر)) نومې رومان دده د دغه وخت تخلیقونه دي . تولستوی په خپلو اثارو کې دخپل هېواد دماضي نا انډوله او خلکو له پاره له ستونزو ډک او معاصر په مانا په سوسیالیستي عادلانه ټ،لنه کې دخلکو او زیار اېستونکو نیکمرغه ژوند دیو فنکار لیکوال په حیث انځور کړي دي چې دده اثار د ډېرې مودې له پاره د ژوند په حیث نمانځل کیږي .

شولوخوف

هغه ليکوال چې دخپلو قهرمانو انساني احساسات په ښه توګه منعکسوي زموږ د زمانې دستر ليکوال ميخايل الساندروويچ شولوخوف نوم دشوروي ادبياتو د شلمې پيړۍ د ادبياتو د مخکې دنن ورځې د اجتماعي رياليزم د ادبياتو دسرغندوي پّ ځير تې،له متمدنه نړۍ کې ځرګند او مشهور دي دده اثار او په تيره بيا ستر تاريخي د انسان ((ارام درن)) او ((کرل شوې ځمکې)) رومان دنړۍ د ژونديو ادبياتو دګنجينې په اثارو داخل شوي دي . او دنړۍ دادبي پرمختګونو په بهير کې يې يوه بشپړه دوره اومرحله تشکيل کړې ده ، دده هستونې نه يوازې د نن له پاره بلکې دسبا له پاره او دانسانيت د راتلونکو نسلونو له پاره او مثبت نقش او تأثير لري .

ميخايل الکساندرويچ شولوخوف د (1905 زيږديز) کال د (مى) په يوولسمه نيټه د رستوف د ولايت دوينسکي په اوستن وادي کې زيږېدلى دى ، دده پلار او مور بې وزله دهقانان وو.

شولوخوف لومړى په کليسا پورې په يوه تړلې مربوطې ښوونځي کې په زده کړه پيل وکړ او بيا په منځنې ښوونځى کې داخل شو مګر ده منځنى ښوونځى پاى ته ونه شو رسولاى ځکه په دې منځ کې کورنى جګړه پيل شوه اود ځوارلسو ،پنځه لسو کلونو ځوان هلک ؤ چې جنګ ته ولاړ. ده دشوروي واک دساتونکو په صف کې ددوى د کورنۍ جګړې په ميدانونو کې ګډون وکړ. دژوند داکلونه او تجربې د راتلونکي ليکوالي له پاره ستر درسونه او دنوي نړۍ ليد سبقونه شول .

په (1922 زيږديز) کال کې شولوخوف مسکو ته لاړ او په دې ځاى کې يې کله دبارچلولو دکارګر کله دمزدورو او وروسته دکارخانو او فابريکو د مامو په صفت خدمت وکړ. په دې حال کې ده دادبياتو سره زښته زياته مينه پيدا کړه اود مينې او علاقې دي د((ځوان تادر)) ادبي مخعلونو ته چې مسکو کې د ادب ځوان مينان سره راټولول – راکش کړل –او دچاخبره شولوخوف له همدې وخته خپل ټول ژوند او فعاليت په دې لار کې په کار واچاوه .

د (1923) او (1924) کلونو په ترڅ کې د(يونوشيکا يا پراودا) په ورځپانه کې د شولوخوف طنزي – انتقادي – فکاهي مقاې د (امتحان) (اېس) (رريونيرور) او په نورو نومونو چاپيږي .

په دې ځاى کې په کوچنيو ادبي پارچو کې دشولوخوف ځوان استعداد او قابليت په ښه توګه ځليږي. د (1924) کال د ډسمبر په مياشت کې دهمدې ورځپانې په مختلفو کې دشولوخوف لومړنۍ کيسه د (خال) تر عنوان لاندې خپليږي. په همدې کيسه کې دشولوخوف دليکوالى دستر استعداد لومړنۍ شګوفې لکه روښانه تصويرونه دځيرو او کرکترونو جوړول او نور ځان روښانه کوي .

شولوخوف وروسته له دې بېخي په ايجادي کارونو مشغوليږي او د (کا سومولیا) (پروژکتور) ((سينا)) او (اګونيک د ورځپانو)) او مجلو په مخنو کې دده په زړه پورې

کیسې او داستانونه چاپیرۍ دا کیسې په اساسي توګه دانقلاب په درشل او کورنیو جګړو کې د دون د قزاخانو ژوند او مبارزې ته وقف شوي دي ، دده دکیسو او نکلونو ډېر قهرمانان او پرسوناژونه حتی د دوی له نومونو سره لکه ګریګوري ـ کارشونوف ـ او نور وروسته دده د (ارام دون) په رومان کې داخل شول او ددوی د فعالیت او هڅو میدان لا په ډېره پراخه او هر اړخیزه توګه انځور شوه دا داستانونه او کیسې چې وروسته د (دون دکیسو) او لاجوردي دښتې په مجموعې کې راټ،ل شوي ډېر ژر دبدیعي انځور مهارت او انځورشویو پرابلمونو ته دلوستونکو پام راواړوه .
شوروي نامتو او سپین ږیري لیکوال سرافیموویچ چې د دون کیسې د (1926) کال په مجوعې باندې سریزه لیکلې وه دشولوخوف دلیکوالي استعداد ته ډېر ارزښت ورکړی و او لیکلي یې وو:((دا رنګه ژبه – داسې ښکلې او په زړه پورې ژبه چې قزاقان پرې ګړیږي او دژبې د لنډ بیان د ژوند له نقش – داحساساتوله شدت او حقیقت څخه ډک دي ...))
لیکوال ځیرک او پراخ نظر لري دی دارنګه قابلیت او استعداد لري چې دژوند له بېلابېلو پدیدو څخه ډېر حساس شیان غوره کولای شي .
په (1924 زیږدیز) کال میخایل الکساندروویچ خپل خاپوړې یعنې د دون غاړو ته د ویشنایا کلې ته راستون شو او په دې ځای کې دایمي هستوګنه غوره کړه . دده ټول ژوند او فعالیت له همدې وخته راهیسې د دون په ښکلي او ارام ببنونکي ځمکې پورې اړه لري . په دې کې شک نه شته چې دخلکو او د دوی له مبارزو او ښکلاوو څخه ډک ژوند او د دوی په نوي ژوندانه کې دایمي او ورځنی ګډون د لیکوال الهام ته نوې وزرې ورکړې ، دده فوق العاده استعداد یې نور هم پسې وغوړاوه . دون ته له رارسېدو وروسته شولوخوف په (1928) کال کې خپور شو .
د (ارام دون) د لومړۍ برخې خبریدل د شوروي هېواد په ادبي ژوند کې د سترې پیښې په حیث وګڼل شوه . له (اوسپنیز سیلاب) (چپایف) او تسل نس) څخه وروسته دې اثرد نوې دورې ستر اجتماعي او سیاسي پیښط په پراخه او حماشهي توګه انځورولی چې په دې ترتیب سره د سترو پرولتاري ادبیاتو په ډله کې بیا یو زبردست لیکوال (میخایل شولوخوف) شامل شو.
په (1929 زیږدیز) کال کې شولوخوف د (ارام دون) د رومان دوهمه برخه پای ته ورسوله او خپره یې کړه، اما ده داضرورت په ښه توګه درک کړ چې هغه سترې سیاسي او اجتماعي پیښې چې ده په خپلو سترګو لیدلي باید په نوي توګه انځور شي، له دې ځایه ده چې ده ددې رومان د پای ته رسولو کارته توقف ورکړ او دکرلې شوې ځمکې د رومان په لیکلو یې پیل وکړ په همدې ترتیب په (1932 زیږدیز) کال کې ((دکرل شوې ځمکې د رومان)) لومړی برخه له چاپ څخه راووتله په هغو کلونو کې ددې رومان خپریدو ستر ادبي سیاسي او تربیوي اهمیت درلود .

شولوخوف د کليو د خلکو د راوېښېدلو نوې دوره او سوسياليستي جوړښت لوري ته د دهقاني سترو پرګنو هڅول د دون د غاړو د دښتو د کليو دژوندانه او کاروبار په څېره کې رنځور کړل .
په هغه کلونو کې چې دکرل شوې ځمکې رومان تألیف او خپور شو د زراعتي اقتصادي داشتراکي کولو جريان دهغه له ټولو اختلافاتو او ستونزو له سختې طبقاتي مبارزې سره يوځای په ټول شوروي هيواد کې دوام درلود په خپله ليکوال هم په دې ستر کار کې په فعالانه ډول ګډون کاوه . دده رومان د پراخودهقاني پرګنواودګوندي تشکيلاتو په فعالانه کار او زراعتي اقتصاد په اشتراکي کولو سره سياسي او اجتماعي مؤسسه وه .
د (کرل شوې ځمکې) دلومړۍ برخې له خپرېدو وروسته شولوخوف په (1932 زيږديز) کال کې د (رام دون) دريمه برخه بشپړه او خپره کړه . ددې رومان څلورم کتاب اودهغه وروسته برخه په (1940 زيږديز) کال کې له چاپه راووته. په همدې توګه شولوخوف د څوارلسو کالو په موده کې دخپلو نامتو کارو په جريان کې د ارام دون ستر تاريخي داستان او د کرل شوي ځمکې دمشهور رومان لومړۍ برخه پای ته ورسوله . دې دواړو رومانونو دشوروي ادبياتو په ګنجينه کې د غوره کارونو په شان لوړ ځای وګاڼه د يو وتلي ليکوال هنرمند په څېردشولوخوف نوم نه يوازې په شوروي اتحاد کې بلکې له هغو څخه بهر هم نه فنا کېدونکی شهرت ترلاسه کړ .
په (1939 زيږديز) کال کې شولوخوف د شوروي جمهوريتونو داتحاد دعلومو اکاډمۍ په غړيتوب ومنل شو .
په (1941 زيږديز) کال کې ده د (ارام دون) د څلور ټوکيز رومان له کبله دولتي جايزه ترلاسه کړه په نولس سوه څلويښتم او نولس سوه يوڅلويښتم کلونو کې شولوخوف د (کرل شوې ځمکې) د رومان د دوهمې برخې په ليکلو مشغول و اما په دې ترڅ کې ستره وطني جګړه پيل کيږي او دکرل شوې ځمکې په رومان باندې دده کار قطع کيږي . د جګړې په دوهمه ورځ شولوخوف شوروي اتحاد مدافعوي کميسار په عنوان يو ټيليګرام استوي او څرګندوي چې دی داحتياطي لؤا دغنډ د کميسار په څير تيار دی چې دهيواد څخه د دفاع له پاره د شوروي اردو په صف کې ودريږي. په دې ترتيب سره شولوخوف ته د (پرادا) د ورځپاڼې دخبريال وظيفه ورسپارل کيږي .
دښمن د شوروي هېواد خاوره تريښو لاندې کوله . په جګړه کې دشولوخوف استوګنځی او کور هم د دښمن تر يرغلبې لاندې راغی ، دده مور د بم د چاودنې په اثر مړه شوه شولوخوف دا جنګيالی ليکوال د ټينګې ارادې څښتن او ثابت قدم شخصيت وار خطا نه شو بلکې په خپلو فعاليتونو په خپل قلم په خپلو اورجنو بيانيوسره يې د شوروي خاورې او دانسانيت دپامال کوونکو پر ضد نه پخلاکېدونکې مبارزه وکړه .
دشوروي اخبارونو په پاڼه کې دده مضامينو او مقالو د شوروي مبارزو سرتيرو مورال لاپسې لوړ او د انسانيت د دښمنانو کرکجنه او وينې خوړونکې څهره يې نړيوالو ته وښودله .

دشولوخوف د اثارو تنقيدي څېړنه

د ميخايل شولوخوف په ايجاداتو کې د (ارام دون) ستر تاريخي رومان چې له څلور ټوکو څخه عبارت دي او د (کرل شوې ځمکې) رومان خاص ځای لري .

د (رالم دون) ستر اهميت او بديعي ارزښت په دې کې دی چې ليکوال د تاريخي غوځو پيښو په ګرداب کې دبېلابېلو اشخاصو په ټنده ليک په رنځورولو پورې نه دې محدود شوی له هرڅه نه وړاندې دې دمبارزې لار او د قزاقانو داجتماعي بېلابېلو طبقو اخ و ډب په ګوته کوي له دې سببه له هر څه وړاندې د رومان قهرمانان خلک دي ، د رومان په لومړنيو مخونو کې په خلقي غورځنګ کې د کارګري ګوند لارښوونکي رول او دګوند او خلکو يو ډول ښودل شوي دي .

د (ارام دون) رومان يوه داسې حماسه ده چې دتاريخي پيښو د انځورولو پراختيا له کبله او دژورې هومانيستي فلسفې له مخې دشوروي ادبياتو له شهکارونو څخه ګڼل کيږي .

د (کرل شوې ځمکې) د رومان رياليستي قوت او د عموميت درجه په دې اندازه عالي وه چې دې اثر نه يوازې ددغې تاريخي دورې په ترڅ کې ستر اهميت ترلاسه کړه بلکې دشوروي پرمختګونو په راتلونکو کلونو کې دشوروي خلکو په ژوندانه باندې ستره اغيزه درلوده ليکوال په رومان کې د داسې يو انسان څېره هست کړې ده چې خپل ځان د خپه کوونکي او دخصوصيت مالکيت د نمانځلو دسپکوونکو شرايطو او محيط څخه خلاصوي .

دا اثر نه يوازې د ځانګړو انسانانو په باره کې نه دي بلکې د ټولو عادي زيار ايستونکو دهقانانو په باره کې دي چې په تدريج سره دخصوصي مالکيت د لمانځلو له روحي او سايکلوژي څخه خلاصيږي ، په رومان کې نه يوازې د قهرمانانو اجتماعي ژوند بېلګې دهغوی شخصي ژوند هم په يوې وتاري بديعي مهارت سره انځور شوی دی .

د(کرل شوې ځمکې) رومان دسوسياليستي رياليزم دادبياتو د کنجيني له ډېرو ښو او غوره اثارو څخه دي او رښتيا چې هغه دشوروي سوسياليسي کليو په هکله کلاسيک اثر بولي، دشولوخوف د اثارو لوستل دخلکو د معنوي جهان په غني کولو او دهغوی په مترقي روزنه او داجتماعي عدالت د غوړيدلې ټولنې په جوړولو کې ستر رول لوبوي .

پای

چې غوټې پسې وهې په لاس به درشي
چاويل چې په درياب کې ګوهر نه شته